

NÉPÜNK

Director și Șefredactor: **Wasserstrom Sándor**

REVISTA EVREIASCĂ

Redactor responsabil: **Leitner Zoltán**

ÉLJEN A KIRÁLY!

Hevé miszpalel bslo mo sel malchusz, sô'ilmolé majroa is esz rééhü, chajim hólóaj... Imádkozunk mindenkor a királyság békéjéért, mert ha ez nem volna, akkor egyik ember felfalná a másikat...

teszl az alattvalók létét és boldogulását. Ófelsége II. Károly királyunk minden egyes alattvalójának sorsát szíven viseli és az ország konszolidációja és nyugodt munkássága érdekében olyan eréllyel

irányítja Románia kül- és belpolitikájának ügyeit, hogy az az ország lakosságának háláját és az egész világ csodálatát vivja ki.

Hódolattal és szeretettel emlékezünk meg Ófelsége II. Károly királyunk születésnapjáról és kívánjuk, hogy még hosszú évtizedekig uralkodjék egészségben a Dinasztia, a Haza és Emberiség javára és üdvére.

Éljen a király!

Kétmillió ember támadt egymásra a nyugati fronton Strassburg lakossága eltávozott

Hitler békeoffenzívája törést szenvedett a francia és angol miniszterelnökök erélyességén. A tengeren dolgoznak a német tengeralattjárók és sülyesztik el a csatahajókat és a békés kereskedelmi gőzösöket, viszont a Gibraltárnál, Szueznél, Máltánál, Singapure-nél és a többi szorosoknál ott állanak az angol hadihajók, az angol hadsereg és egyetlen hajót sem engednek tovább, amelyről feltételezik, hogy a németeknek szállítanak árut. A blokád szigorú és kérélyhetetlen és a ruházati cikkekben, meg élelmiszerben már most érezhető a hiány.

A Maginot és Siegfried-vonalon 250 kilométeres frontszakaszon állanak egymással szemben a milliós hadseregek. Ami tökéletes emberpusztító szerszámot az emberi agy kitalált, az mind ott halmozódott fel és kétmillió ember indul rohamra, hogy döntést provokáljon ki. Ez a döntés nem következhet be, mert olyan gigászi gépezet áll szemben, amely egymást felemésztheti, de döntően megverni képtelen. Viszont a villámháború — német érdekek, a hosszú háború viszont francia-angol érdekek. Mert ők bírják idővel, pénzzel, idegekkel, élelmiszerrel és mögöttük áll az amerikai hatalmas segélyforrás és pénzügyi apparátus.

E pillanatban ez a helyzet, az orosz, olasz és balkáni blokk semleges marad és a mérközés folyani fog tovább, amíg a döntés bekövetkezik. Zsidó szempontból

a mérközés bennünket rendkívül közelről érdekel. Egyrészt azért, mert német előretörés esetén Európa zsidósága a legkétségbeesettebb helyzetbe jutna. A brit birodalom meginogna, palesztinai reményeink összeomlanának. Viszont, ha Németország defenzívára kényszerül, akkor a zsidóság helyzete normalizálódna az egész világon.

A brit haderő mechanizált hadosztályai már francia földön vannak. Sok ezer repülőgép, tank és egyéb félelmes fegyver.

Az előrelátható elkeseredett küzdelem előjátéka az is, hogy a nagy elzászi várost, Strassburgot a franciák kiürítették és annak 300.000 főnyi lakosságát az ország belsejébe szállították. Strassburgban kb. 25.000 zsidó is lakott. Már 1160-ban laktak ott zsidók. Strassburgnak gyönyörű lovagvárja emlékeztető zsidó templom kupolája most rémülten mered az ég felé és várja a német bombavető támadásait. Ki tudja, mennyi zsidó műzeális érték is elpusztul majd a küzdelem során, de a lényeg az lesz, hogy az igazság győzni fog és a gyűlölet furiáit örök időkre száműzni fogják a világból.

A milliós hadseregben sok tízezer zsidó is van, akik elszántan, bátran és elkeseredetten fognak harcolni a jobb emberi jövő és a nyugodt boldogulás érdekében, amelyet talán ez a nemzedék hosszú időre tud majd biztosítani.

Megművelik Palesztinában a parlagon heverő földeket

A központi cionista fórumok javaslatot terjesztettek a kormány elé, amely hatalmas megműveletlen területeknek „hivataltól való megművelését” irányozza elő. Állami koronaföldekről és olyan birtokokról van szó, amelyek arab effendiknek a tulajdonai, akik spekulációs célokból tartják maguknak a birtokot. Szakértők véleménye szerint ez volna a legjobb megoldás a lakosság ellátásának biztosítására a háború ideje alatt.

A terv szerint a megművelési munkálatokat, a bevetést, az aratást, stb. a Keren Kajemet földművelési osztályának felügyelete alatt az önkéntes seregek végeznék el, amelyeket az utóbbi hetekben toboroztak. Ezeknek a földeknek megművelésével és termővételével biztosítanák a szükséges mennyiséget azokból az élelmiszeri cikkekből, amelyeknek importja rendkívül nehéz lesz földközi-tengeri háború esetén.

igy mondták és hirdették már évezredekkel ezelőtt őseink, amint azt az Atyák mondásaiban feljegyezték.

Milyen sarkigazság ez, mennyire igaz és helytálló napjainkban is, azt talán nem is kell magyarázzuk. Látnak és érezzük, hogy milyen szilárd pont a trón magassága, mennyire biztos alap egy ország számára, hogy egy erőskezű, mindenki által alattvalói hűséggel tisztelt uralkodónk van nekünk, romániai zsidóknak. Ófelsége II. Károly királyunkban ilyen uralkodónk van, akinek negyvenhatodik születése napját néhány nappal ezelőtt osztatlan örömmel ünnepelte az ország.

Az egész romániai zsidóság igaz szeretettel állja körül a trónt, melynek biborában nemcsak egy huszmillió népi uralkodója ül, hanem az első dolgozó Embere, aki erélyes kézzel olyan utra vezette az országot, amelynek végállomása a biztonság, a nyugalom és az általános emberi boldogság. Ófelsége születésnapját mi — zsidók — sem azzal a sokszor kötelezőnek ismert hódolattal ünnepeltük, hanem szívből és lelkes meggyőződésből, mert ha igaz volt évezredekkel ezelőtt az, hogy imádkozni kell a király életéért, mert ha királyság nem volna, akkor egyik ember felfalná a másikat: úgy ez az axioma napjainkban ezerszer fontosabbá vált, mert szemünk előtt játszódtak le jelenségek, amelyek azt mutatták, hogy egyik ember valóban felfalná a másikat, ha nem állna őrt ellen a Legfelsőbb személyiség, aki a szilárd pólust jelenti, amely biztonságossá

Miért haltak meg Bucahrin, Zinovjev Tuchacsevsky és társai?

A mult évben halálraítelt orosz forradalmárok is a német megegyezést akarták. Mi volt tehát Sztalin és közöttük az ellentét? — A zsidó Rathenau német külügyminisztert is az orosz-német szerződés miatt gyilkolták meg a rohamosztagosok

1938 elején folyt le a híres moszkvai per. Egy kissé fel kell frissítsük emlékeztünkben ennek a pernek anyagát. A százszázalékos igazságot még most sem lehet megállapítani, de most már sokkal tisztábban látjuk a közelmúlt eseményeit.

Miről volt akkor szó? A társadalmi revolúciónak nagy elméleti embere, Bucahrin, a tudományos kommunizmus legkiválóbbja a vádlottak padján ült. Mellette Jagoda, a „forradalom kardja”, azonkívül Radek, az orosz külpolitika legnagyobb tekintélye, Rykov, Tuchacsevsky marsall, az orosz hadsereg fővezére, Kamenev és Zinovjev, a kominintern egykori elnöke, csupa olyan ember, akik évtizedekig dolgoztak a kommunizmus érdekében. Harcoltak, szenvedtek Szibériában, bombákat dobtak a cárra és lövöldöztek kormányzókra és a cári kormány tagjaira és 1938 februárjában a moszkvai legfelsőbb bíróság épületének termében, mégis a vádlottak padján ültek.

Ott ültek és vallottak. Azt vallották, hogy ők a legnagyobb bűnösök, mert szabotálták a szovjet előrehaladását és ami még ennél is nagyobb bűn volt, azt magyarázták, hogy a szovjetnek együtt kell haladnia Németországgal. A „Pravda” a hivatalos lap azt írta róluk, Kamenevről és Zinovjevről, Bucahrinról és Rykovról, hogy nem is emberek, hanem az emberiség salakjai, akiket ki kell irtani és el kell tüntetni a föld színéről.

Ne feledjük, hogy ebben az időben a szovjet hadsereg műniciót küldött Spanyolországba, ahol szembe állott vele a „Kondor” hadosztály, amelyet németországi hazatérésük alkalmából Hitler fogadott és üdvözölté őket, mint olyanokat, akik megmentették az ibériai félszigetet a „vörös ázsiai pestistől”. Ezek a szovjet-urak, akik a Kreml parancsára a vádlottak padjára kerültek és nagyrésztük meg is halt, mert agyonlőtték őket, tulajdonképpen azt akarták — a vád szerint, — hogy Oroszország ne támogassa a nyugati demokráciát, hanem egészen más orientációt folytasson.

HARC A VILÁGFORRADALOMÉRT

A vádlottak vallottak.

— *Megérdemlünk a halált, sőt a halál-halálát is, mert aljas gazok vagyunk. A szovjet érdeke ellenére, mi érintkezést kerestünk német körökkel és úgy hisszük, illetőleg hittük, hogy az orosz nép érdeke azt kívánja, hogy hagyjunk fel a régi irányvonalal, amely bennünket összeköt a francia-angol demokráta kormányzattal és üssünk részt az antikommintern blokkon, mert hiszen ez a világszociálisták jövője. Csak így lehet forradalmasítani a világot. Nincsen sok értelme — mondották — hogy a szovjet életet, vagyont, műniciót pazaroljon a spanyol hadszíntéren és eszköze legyen a távolkeleten is az angol imperializmusnak, hanem okosabb volna együtt haladni a fascizmussal, amely ellenségünk ugyan, de...*

Ennél a „de” szócskánál megállott a józan ész és nem tudott tovább haladni egyetlen lépéssel sem. S ekkor elhangzott az ítélet a moszkvai perben. Egy-két életfogytiglani szibériai száműzésre ítélt vádlotton kívül, a többieket a GPU agyonlőtte az ítélet alapján. Tehát lényegében azért haltak meg, mert előbb merték két évvel hirdetni azt, amit most Sztalin megvalósított.

MI A STALINIZMUS LEGNAGYOBB ELLENTÉTE A TROCKY-IZMUSSEL?

Mi, akik távol állunk a kommunista ideológiától, már évekkal ezelőtt megmondtuk, hogy Trocky és Sztalin között miben rejlik a legnagyobb ellentét. *Mig Trocky nem volt és nincsen tekintettel arra, hogy egyedül az orosz nép mennyire boldogul, hanem csak trambulinnak tartja az orosz szovjetet ahoz, hogy az egész világon forradalom törjön ki, addig a stalin elveket vallók azt mondják, maradjon természetesen időtlen-időig a kommunista rendszer Oroszországban, de nekik első és legfontosabb, az orosz nép boldogulása.*

Ezért lett újra imperialista a mai Oroszország. Nekik nem mindegy, hogy mi történik a balti államokban, nekik nem közönyös, hogy a finn impérium alá tartozó Aaland szigeteken van-e hadibázis vagy sem.

Miért ült hetekig Saracoglu török külügyminiszter Moszkvában? Mert a Kreml urainak igen fontos, hogy mi van Ankarában és a Dardanella szoroson keresztül milyen kereskedelmi és hadihajók mennek át. Nekik is kell a „Lebensraum”, s újra kísért a cári Oroszország imperializmusa. *Sztalin előbb orosz és csak azután kommunista, ahogy Chamberlain is előbb angol és csak azután demokráciavédő.*

Úgy látszik, a nacionalizmus nem ismer olyan elvet, amely előbbrevaló volna, mint amilyen ő maga. A német nacionalizmus nyíltan hirdeti, hogy a legfőbb érdek a német nemzeté, s ezért mindent lehet és szabad tenni, ahogy Hitler azt a „Mein Kampf”-jában megírja. A legaljasabb és igazságtalanabb fegyverekkel is lehet harcolni, ha a „NÉP” érdekéről van szó. Nincsen a machiavellizmusnak és jezsuitizmusnak (Cél szentíti az eszközt!) olyan fegyvere, bőséges és sokrétű fegyvertárában, ami ne volna elég jó felhasználásra, ha egy nép érdekéről van szó.

KIK LÁTTAK JOBBAN?

Bucahrin és társai körülbelül előbb hirdették mint Sztalin, a németekkel való együtt-haladás szükségességét, de ők — kétségtelenül — a világföradalom érdekében akarták a német szövetséget és nem az orosz imperializmus naggyátételéért. Alig két évre rá, ami akkor bűn volt, most erény lett! *Érénnyé vált a németekkel együtt haladni, de nem a világföradalom, hanem a régi „cári imperializmus” érdekében. Akkor az Atyuska volt a „fekete cár”, most helyében ott ül Dzsugasvili Josif, aki Sztalin néven uralkodik százhetvenmillió ember fölött. Bucahrinék a kommunizmus érdekében akartak együtt haladni Hitlerrel, mert úgy remélték, hogy ezáltal eltávoznak a szociáldemokráciától és a nyugati felemás, kompromisszumos polgári langyosságtól és a kommunizmus a „nemzeti szociálisták” erőszakán keresztül jut el — végcéljához. És Sztalin megvalósította a halálraítelt forradalmároknak, a szabotálóknak ezt az elvét, de az orosz imperializmusért, nem pedig a forradalom eszményéért. Ez a leglényegesebb ellentét a két irányzat között.*

EPILOGUS

Akkoriban, nem is régen, alig 20 hónapja, emberek bátran szembenéztek a pus-

kacsóval, a moszkvai fogházudvaron, mert a forradalom és az orosz-forradalom életérdekének látták a németekkel való megegyezést. Ezeket a koponyákat sortűz érte és már elrothadtak a földben. Fölöttük pedig, hamvaik felett leszállott von Ribbentrop külügyminiszter ur hárommotoros repülőgépe. A repülőtéren horogkeresztes zászlót lengetett a szél és Sztalin mosolyogva rázza kezét a német megbízottnak. Így győzött az „igazság”, amelyet valamikor nagy „I”-vel írtak, ma pedig ez az „i” egészen eltűnt.

Idetartozik a nemzeti szociálisták elkötelezettsége is az orosz-német szerződés lehetősége ellen. A nemzetiszocialista doktrínák első és legalapvetőbb alapelve a bolsevizmustól való teljes elszigetelődés volt. *Rathenaut még a weimari Németországban azért gyilkolták meg a rohamosztagosok, mert a bolsevista Oroszországgal megkötötte, mint külügyminiszter, a rappalói kereskedelmi szerződést. A nemzeti szociálisták is halált osztott tehát a kommunista Oroszországgal való „cimborálás” miatt, épp úgy, mint Oroszország az ellenforradalmi Németországgal való szövetkezés miatt.*

Soha, mióta a világ fennáll, nem mondott ennyire csődött minden, amivel az emberek százmillióit szédítették. Amiért tegnap vérpadra mentek, ma már nevetség tárgya lett. Ha Tuchacsevsky élne, meg Rykov, nagyon csodálkoznának, ahogy mi is bámujuk az emberi rövidlátásnak ezt a mai orgááját. Ahogy csodálkozna a sok nemzeti szociálista „mártir” is, ha látná, hogy a két elv, a tűz meg a víz, mily szépen haladnak most együtt.

A nemzeti szociálisták csődje bekövetkezik e megegyezés után, de ne feledjük egy percig sem, hogy az orosz kommunizmus is nagyot buktak a világ dolgozó millióinak szemében ezzel a német megegyezéssel. Kiderült, hogy előbb jön az orosz nacionalista, s csak azután a kommunista. Vakard meg a vörös zubbonyt, alatta ott van a fekete rubaska...

A francia-angol és amerikai munkásság csalódását ma még a háború izgalma egy kissé háttérbe szorítja, de utána majd egészen más elgondolások következnek. Ahogy fogságba kerültek már most a francia kommunista vezeték. De később nem is kell majd elfogni őket... mert kiábrándultságuk anélkül is tökéletes lesz...

— AZ AMERIKAI JOINT MEGBIZOTTJA EUROPÁBA JÖN. Newyorki jelentés szerint az American Joint Distribution Committee megbízta dr Joseph Rosent, hogy Európába utazzon és a helyszínen vizsgálja meg a különböző európai országokba került új menekültek segélyezésének szervezeti lehetőségeit. A lengyelországi menekültekről van szó elsősorban, akiknek helyzetét súlyosítja az a körülmény, hogy ha sikerül is valamennyi zloty magukkal vinniök, a legtöbb európai országban nem tudják értékesíteni a lengyel valutát. E menekültek segélyezésével, amelynek megszervezésére irányul dr Rosen küldetése, távolról sem lehet szó az ezzel kapcsolatos szükségletek kielégítéséről. A Jointnak és a többi nagy zsidó szervezetnek a lengyel zsidók százezeire kell gondolniök, akiknek házait teljesen rombadöntötték a bombatámadások és akiknek egzisztenciája teljesen megsemmisült. Rendkívül súlyos kérdés az özvegyek és árvák sorsa, akiknek családfőik a csatatéren vagy a bombatámadások következtében estek el.

Kényelmes Pensió!

Elsőrendű ort. kóser vendéglő és bodega!

Gelbstein-nál, București

Str. Azilul de Noapte 12. Telefon 51-2-39

Olcsó és pontos kiszolgálás!

A ljubavitsi rebbe

a nyáj őrzője marad...

Nem irtuk meg legtöbbször, mert nem tartottuk dicsőségesnek, amikor hallottunk olyan rabbikról, akik otthagyták a „nyájat”, amikor a legnagyobb szükség volt rájuk. Elszéledtek, biztonságba jutottak, ki amerikai országokban, ki nyugati emporiumokban, sokan pedig a Szentföldre kerültek, mások pedig utlevéllel a zsebükben várják a pillanatot, amikor ott kell hagyják bajbajutott hiveiket...

De annál inkább irunk kell a ljubavitsi főrabbról, a Schneerson dinasztia mostani „uralkodójáról”, aki a varsói rémnapokat, a bombázást és német ostromot ott élte át a kétségbeesett világvárosban négyszázezer zsidó között. Amikor megengették a lengyel és német katonai hatóságok, hogy körülbelül 1200 kültöldi elhagyatja a várost, a ljubavitsi rebbének is akartak adni passpartout, hogy ezekkel távozhasson Varsóból. S akkor kijelentette a rebbe, hogy nem megy. Nem megy azért, mert éppen ezekben a borzalmas órákban nem hagyhatja el nyáját, hiszen most van legnagyobb szükség rája. És ott maradt az ostromlott, éhező, lebombázott égő városban. Ki tudja — azt majd a jövő történetírója fogja megírni tudni, hogy mennyi erőt és kitartást adott ez a gesztus a szerencsétlen varsói zsidóknak.

A ljubavitsi rebbenek nem ez az első nagy történelmi és drámai gesztusa. Ismeretes, hogy néhány évvel ezelőtt a szovjet urai Kievből előbb halálra, majd Szibériába való életfogytiglani deportálásra ítélték, amiért ellenszegült a vallásellenes rendelkezéseknek. Ekkor az amerikai zsidóság intervenciója mentette meg a többszázezer hívővel rendelkező rendkívül nagytudású főrabbit.

A ljubavitsi rebbe családjának alapi-

Régi olcsó árak

Legnagyobb választék

Csak jó minőség

DEUTSCH POSZTOARUHAZ

„Electa” szövetek egyedüli lerakata

tója Menachem Mendel Ljubavits volt, a chabad-irányzat vezetője, aki 1789-ben született és 1866-ban halt meg. Schneur Salman, a világhírű lachi rabbi házában nőtt fel és már tizenhárom éves korában kabbalát tanult. Azt mondják róla, hogy Schneur Salman halála után álmaiban megjelent és bizonyos talmudi részekre felvilágosításokat adott neki, amelyet ő azután feljegyzett. 1843-ban az orosz közművelődési miniszter Szentpétervárra gyűlést hívott egybe, amelyen a legtöbb rabbi a chassidizmus szabad gyakorlása ellen szólalt fel. Erre a miniszter kedvezőtlen határozatot akart hozni a chassidizmus

ellen, de amikor véletlenül imádkozni halotta Menachem Mendel Ljubavits-ot, egészen áthangelődött az ő javára. Ő gyűjtötte össze Schneur Salman műveit, „Likuté Tóra” címen. Még azt is feljegyezte, amelyek ima közben jutottak eszébe. Főbb műve, a „Cemach Zedek” csak halála után jelent meg, de sok minden műve elpusztult abban a tűzben, amely házában dult.

Méltó utóda volt ennek Schalom Baer unokája, aki atyját, Sámuel követte, mint a ljubavitsi chassidok vezére. Salom Baer nagy jesivát alapított, ahol állandóan több, mint ezer kiváló talmudtudós nyert kiképzést. Ezek lettek az orosz zsidóság utól-

MEZEY BELA:

A chaborovi titok

Abban az időben már harmadik éve voltam az oroszok fogságában. Még az 1914-es Lemberg körüli harcokban kerültem fogságba és ugyszólván az egész orosz birodalmat végigutaztam. Legelőször a nisznij-novgorodi elosztó táborba kerülünk, vagy három hónapot lézengtünk itt, akkor jött a rendelet, hogy Taratinbe kell mennünk. A legénységet itt földmunkára adták ki, mi fiatalabb tisztiek a baraktáborban éltünk és nyelveket tanultunk. Taratinben sem volt sokáig maradásunk. Valami kisebb szabálytalanság miatt egy pár fiatal tisztet, köztük engemet is, a hírhedt krasznofarszki fogolytáborba vezényeltek. Ujra csüggedt hónapok és unalomba fulladó hetek következtek.

Nem akarom hosszú hadifogságom történetének minden részletét feleleveníteni, elég az hozzá, hogy mikor a bolsevista forradalom kitört, engem már egy kis dél-oroszországi városkában, Chaborovban talált. Katonaruhám már régen rongyokká zúllott, toldott-foldott civilgunya takarta a testemet, száználmas külsővel lézengtem a kis városka utcáin és alkalmi szolgálatokkal kerestem meg a szűkös betevő falatokat. Ebben az időben már megszűnt létezni számomra a tér és idő fogalma. Már nem emlékeztem semmire sem. Agyamból eltöröltődött előbbi huszon-

két évem története, elfásultam, lélektelenül kóboroltam a chaborovi sáros utcákon, évszám, hónap, dátum, helyszín mind-mind olybá tűntek fel, mint egykori életem elsikkasztott reminiscenciái, mint a kis falusi besz-hámidrásunk távoli szilhouettje és gyakran összetévesztettem Reb Smül Jidét, a mi kis falusi sámeszünket a tobolszki, vagy omszki külvárosi imaházak kis koldus magedjaival. Édesanyámnak, apámnak, hugaimnak, öcsémnek arca már csak elmosódottan, csak víziószerűen élt bennem. Sokszor, ahogy ültem a chaborovi utcaszegleten kérdéseket tettem fel önmagamnak, mintha saját magamnak lennék vizsgálóbírája és feleltem a kérdésekre, gyakoroltam magamban a válaszokat, hogy régi énem tudata ki ne hulljon belőlem az ismeretlen térbe és időbe:

— Hogy hívják? — kérdeztem önmagamtól sutogva és azt hittem, hogy a kérdés feltevése már magában hordja a közeledő elmebomlás csallhatatlan előjeleit.

— Hol laknak a szülei? Vannak-e testvérei — vinnyogott bennem a mindenáron emlékezni akarás feszülése és boldog sóhaj hagyta el mellemet, mikor pontosan megtudtam felelni a feltett kérdésekre.

— Két kis hugom van, két kis öcsém, Marci és Dezső. A legkisebbik, most lehet 13 éves. Így nyár vége felé — pedig tudtam pontosan a dátumot, hajhaj kiment az eszemből — van a születésnapja. Biztosan édesapám taníttatja most a tfilinlégolásra, hogy mire „bármicvoh” lesz, eleget tehessen a Tóra parancsának.

Bármicvoh, tfilin, Tóra... zúgott bele a rémület az agyamba... Ezeket a dolgokat én már mindet elfelejtettem. Évek óta nem voltam templomba, holott, odahaza édesapám házában este-reggel hűsleges templombajárók voltak.

Végigsimítottam homlokomat, mint aki nagy és súlyos ájulásból most kezd visszanyerni öntudatát és ott a chaborovi piac szegletén halkán mormolni kezdtem a régi, drága elfelejtett imák szövegét... hogy is van?

...Vohávto esz adonáj elajhecho b'chol l'vovcho... úgy, amint drága édesanyám tanított, mikor még alig három esztendő voltam, kezemet össze-téve, kicsit durcás arccal és vágyakozó szemmel pislantottam a gőzölgő finom kávé és kifli felé...

Mint akít titokzatos lidércek csalogatnak, vagy mint az ébrenjáró holdkóros vonszoltam magamat a chaborovi utcákon és kerestem a zsidó templomot. Nem is kellett sokáig keresnem, a piac egyik kis görbe mellékutcájában állott a tipikus kívárossi zsidó templom, színes üveglakkaival, frontális és oldalajtajaival, kis miniatűr tornyocskáival, mint annyi ezer és ezer zsidó templom a föld minden zugában.

A templom zárva volt. Ilyenkor késő délelőtt természetesen már senki sem volt a templomban. Bizony, fogalmam sem volt róla, hogy milyen hónapban vagyunk, július közepén, vagy augusztus végén? Kedd van-e vagy csütörtök? A napok és évek kiestek, kihullottak agyam tevékenységi köré-

érhetetlen vezérei az elmúlt utóbbi évtizedek alatt.

Salom Baer alatt, aki a mostani ljubavitsi rebbenek édesapja volt, a Schneersohn rabbidinasztia nem csupán egyházi, hanem politikai tekintély is volt. 1910-ben a nagy rabbit, mint a zsidó kultuszügyek vezetőjét, Szentpétervárra hívták és mint a rabbigyűlés elnöke, ő vezette le az orosz zsidóság rabbikarának megbízásából ezen értekezletet.

A nagy tekintélynek örvendő szentéletű rabbi úgy nézett ki, mint valami tekintélyes nyugateurópai államférfi. Ennek dacára rendkívül vallásos volt és mint kuriozitást említik azok, akik ismerték, hogy pápaszemének felső részét egy át nem látszó anyaggal pótolta, hogy a világ hívságos érzékekre ható részét ne is legyen alkalma látni, hanem csak a betűkre, meg a szerénység szimbolusára, a könyvre koncentrálna minden figyelmét. 1921-ben halt meg a Don melletti Rostovban.

Ezek voltak a nagymultu ljubavitsi rabbi dinasztia fejei. Ezek adták a ljubavitsi rabbi háznak nagy egyházi és politikai tekintélyét. A jelenlegi rebbe méltó utóda nagy őseinek. Nem csupán a szellemieknek hősza, hanem amint a kievi és varsói példa mutatja, személyes önfeláldozással is szolgálja nem csupán az Örökkévalót, hanem a zsidó nép ügyét is...

A palesztinai németek és a zsidók

Ki nem tudja, hogy Palesztinában voltak régidők óta német telepések? A templáriusok alapították és tagadhatatlanul szép eredményeket értek el a kolonizáció terén. A zsidók is, az angolok is türték őket. Türték, mert nem vallják a szemet-szemért elvet. Ezzel szemben a háboru kitörése napjától kezdve megszűnt az angolok toleranciája. Elvégre nem türtnek kémeket és ellenségeket egy fontos stratégiai ponton.

A németek telepeit zsidó csapatok szállták meg. Ugy hírlik, hogy a templáriusok tiltakozni próbáltak az ellen, hogy éppen zsidók szállják meg a kolóniákat. Nem bírta el gőgjük és indokolatlan büszkeségük, hogy zsidók, pont zsidók jöjjenek és ügyeljenek fel. Dacára annak, hogy a zsidó rendőr és katona soha és

ből. Rengetegen voltunk akkoriban ilyen hadifoglyok Oroszországban.

Másnap ismét ellátogattam a templomba, de most már kora reggel. Alig egy pár öreg lézengett a templomban! Tisztességtudóan és civilrongyaimhoz illő koldusi szerénységgel megálltam a templom utolsó padjánál. Az imádkozó öregek ügyet sem vetettek rám. Ismeretlen voltam, kémnek, denunciansnak, veszedelmesnek tarthattak.

Az ima végeztével bátortalanul odaléptem a legközelebb álló öreg zsidóhoz és orosz nyelven a tül-linjét kértem: imádkozni akartam. Az öreg zsidó végigmért tekintetével, egy pillanatig habozott, aztán szótlanul nyújtotta felém az imaszíjjakat. Hozzáálltam az imádkozáshoz, s mikor elmondtam a tízenyolc áldást, hazai szokás szerint elkezdtem az imaszíj levetését. Az öreg, aki leste imamozdulataimat megszólalt:

— Ovinu málkénut is kell mondani...

— Miert? — kérdeztem.

Az öreg gyanakvása egy pillanatra újra fellobbant. Öreges pápaszeme alól kutatón nézett rajtam végig. Aztán halkán adta meg a felvilágosítást.

— Ilyenkor Roshasonoh és Jomkipur között mindennap mondunk Ovinu málkénut... Holnap Erev Jomkipur, holnapután Jomkipur van... Maga ezt nem tudja? — tette hozzá szemrehányó hangon...

Míntha ököllel vágta volna bele a szívem közepébe... Szent Urísten, holnap Erev Jomkipur, hol-

sehol nem viselkedik úgy, mint — mondjuk — egy német tenné hasonló adott esetben. Természetesen az angol parancsnokság nem adott semmit erre a „panaszra” és ma is zsidók ügyelnek fel a német kolóniákra.

Aminthogy igaz az is, hogy amikor átadták a jeruzsálemi német főkonzulnak az utlevelet, amely azt jelenti, hogy utazhat, akkor az angol magasrangú tiszt kíséretében egy zsidó volt a tolmács. Még hozzá egy Németországból elszármazott, vagy magyarul mondván, egy kikérgetett zsidó. Vajjon mit érezhetett az a zsidó e pillanatban. Minden önérzetes és cionista zsidó álma ez. Zsidó földön, zsidó uniformisban átadni a német főkonzulnak az utlevelet, mert „hadiállapotban” vagyunk. Nem mi üzentünk háborút. A zsidóknak 1933 március 1-én üzent háborút a Harmadik Birodalom. És a zsidó — ille-tőleg még csak félig zsidó — Palesztina hadiállapotba került a német birodalommal. A főkonzul urnak rosszul eshetett így találkozni egy kikérgetett németországi zsidóval. Hát még rosszul se essen? Hány németnek és mennyi minden kelle-ne rosszul essen, ha mindazt visszafizet-nék nekik a zsidók, amit ők okoztak a zsidóknak? Többet, milliószor többet, mint amennyit ezek a kis palesztinai epizódok jelentenek.

Szombatosok is lesznek

A középkor rideg és embertelen viselkedését a zsidósággal szemben a reformáció enyhítette. Humánusabb felfogás kezdett érvényesülni és feltűntek a félzsidók, vagy azok, akik a Biblia szeretetének révén közelebb jutottak a zsidósághoz. Ilyen értelemben „félzsidó”-nak gnyolták Reuchlin Jánost, Hugo Grotiust, a nagy jogi filozófust, sőt magát Kálvin Jánost is. Magyarországon is erősödött a mozgalom, az 1557-ik tordai gyűlés, mely a vallásszabadságról szóló rendelkezésével világhírré tett szert, mert bátran mondotta ki ez a határozat, hogy mindenki szabadon üzheti vallását. Még érdekesebb, hogy 1569-ben a nagyváradi hitvita alkalmából nyilvánosan kijelentették, hogy a hit Isten ajándéka és a lelkiismeretet kényszeríteni nem szabad.

Az egyik reformáló közösség az unitarizmus, amely Angliából indul el, Er-

délyben különösen felvirágozott. Székelyföldön Dávid Ferenc volt az a hatalmas energiájú és lángszellemű férfi, aki az igazság védelmében a vérpadig ment. Báthory Kristóf, István fejedelem öccse véres kézzel nyomta el az unitáriusságot, ezért Dávid Ferencet életfogytiglani fogságra ítélték és a dévai várban halt meg 1579-ben. Az ő fellépésének eredménye volt az erdélyi szombatosok keletkezése. Hívei éjjel-nappal forgatták a bibliát és ráeszméltek arra, hogy az ő és ujszövetség szoros kapcsolatban vannak. A szombatosok első korszakában, amely 1588-tól—1621-ig terjed, inkább keresztény álláspontot vallottak, a második korszakban mindinkább a zsidó vallás felé hajlottak és 1638-tól, a harmadik korszaktól a XIX-ik századig terjedő időben mindinkább elmosódik a há-tárvonal.

Ennyit kell tudjunk egyelőre a szombatosok keletkezéséről s ezt abból az alkalmából mondjuk el, hogy a mendemondák szerint, egy nagyváradi és számos erdélyi zsidó most szombatos akar lenni. Természetesen olyan „link” szombatos, aki ezentul éppen úgy nem tartja majd a szombatot, mint eddig. Remélhetőleg az igazi szombatosok kidobják őket soraikból, mert ez nem más, mint el-hagyni a zsidóságot. Ha a mesümedek a többi vallások egyik felveszik, az „sabilonos” volna, de szombatosnak lenni, az más. Ezek lennének az első szombatosok, akik nem tartják meg a szombatot...

— Huszezer család a Hule-területen.

Egy tőkés csoport, a Keren Hajjeszóddal karöltve, rövidesen néhány új, főleg nehézipari ágat fog létesíteni, amely a tervek szerint több, mint ezer munkásnak ad majd megélhetési lehetőséget. Ezeket az ipari vállalatokat főleg Haifa körül teremtik meg a Keren Kajemetnek Émek Zebulon-beli földjein. Rövidesen megkezdődik a zsidó földváltó alap birtokában levő Hule engedménynek a kiaknázása is. Ilyen irányban bejelentés hangzott el az elmúlt héten az angol alsóházban. Ez is hozzá fog járulni a jisuv gazdasági helyzetének fellendítéséhez és új lehetőségeket teremt majd a bevándorlók elhelyezkedésére. Szakértők véleménye szerint ezen a területen 500 mezőgazda család tud majd elhelyezkedni, aki mellett más 15 ezer család élhet meg.

napután a Nagy, a szent nap, Jomkipur... A mult héten volt Roshasonoh... Ovinu Malkénu... Unszáne Tokel... Din... Sofárfúvás... És én lézengő barom a chaboróvi utcaszeglétén semmiről sem tudtam semmit. A lelkiismeretfurdalás összeszorította a torkomat, hangot akartam adni, szólani akartam, de nem jött hang az ajkamra... Arcom a szégyentől, az elzüllöttség önvádjától nekiveresedett és szememből hirtelen nagy könnycseppek buggyantak elő. Mocskos, kormos, kisárgult zsebkendőmet előhúztam nadrágzsebemből és azzal szárítottam fel könnyeimet. Az öreg látható részvétellel nézett rám:

— Maga ugye hadifogoly?

— Igen, válaszoltam. Már több mint három éve vagyok hadifogoly.

— Hová való? — kérdezte és ebben a pillanatban éreztem, hogy három év után most jut alkalmam először szívemet kiönteni.

Elmondtam, hogy ki vagyok, honnan kerültem Oroszországba. Kik a szüleim, nagyapám — ha ugyan még él az öreg — milyen hevedhétországban híres „tálmid-chochem”, szóval elmondtam az öregnek összes családi körülményeinket.

A templom közben kiürült. Az öreg elhívott magához. Hárman voltak. Az öreg, a felesége és egy már idősebb leányuk. Az öreg — anélkül, hogy ő bemutatkozott volna — bemutatott a feleségének és leányának. Egy dézsa forró vízben alaposan megmosakodtam, mire a mosdással készen lettem, már

friss fehérneműt várt. A néni, ahogy végig gusztálta öltözetemet, nagyot sóhajtott, ide-oda tipegett. Az öreggel beszélt egy pár szót, majd a leányhoz fordult és vele tanácskozott. Én csak annyit hallottam, hogy a leány megjegyezte:

— Hát adjunk neki a Leóéból... Leónak ugysem kellene már ezek a ruhák

Leó biztosan az öregek fia lesz, gondoltam magamban, vagy pedig a leányuk férje. Biztosan a Leó is a harctéren van, vagy pedig hadifogságba került. De nem tartottam helyénvalónak kérdezősködni. Az öregek pedig nem beszéltek. Általában valami titok, valami nagy hallgatóság ülte meg őket. Nem fecsegték, mint az öregek szoktak, szótlanul jártak-keltek a háromszobás kis lakásban, szótlanul intézték dolgukat, egymásközött is úgy szólván beszéd nélkül értekeztek. Valami ösztönös megérzés sugalta nekem, hogy valami nagy rejtegetni valójuk lehet az öregeknek és egy pillanatra felvillant bennem, hogy a titkok és érthetlenségek Leóval kapcsolatosak.

Ha előbb még gondoltam rá, hogy érdeklődni fogok, most már gondolkodásom tiltotta, hogy érdeklődjem részletesebben. Reggeli után, az öregek meghívtak holnapra hőteltelt vacsorára és Jomkipur este utáni étkezésre is.

Hálásan köszöntem meg a meghívást. Erev Jomkipurkor vacsoraidőtőt jelentkeztem az öregeknek. Már meg volt terítve számomra. Az öreg kikészített részemre egy ünnepi máchort és egy táliszt is.

Jobb és olcsóbb
védőszer
érdes bőr ellen
nem létezik.

Egy napig uralkodott

Zsidó király Lengyelország trónján

Amikor a lengyel királyválasztó főnemesek, Radzywill Krzysztof Nikolaj herceg ajánlatára Saul Judycz Katzenellenbogen, a páduai rabbi fiát ültették a lengyel trónra

A napilapok sok lengyelországi híre között alig észrevehető hírcske jelent meg, amely úgy szólott, hogy Radzywill hercegnek 190.000 holdas birtokát az oroszok elkönfiskálták és a herceget fogságba vették, sőt egyes híradás szerint halálra is ítélték.

Radzywill herceg családja évszázadok óta nagy szerepet játszik a lengyel történelemben. Az uralkodó családok közé tartozik, akiknek egyik őse, Nikolaj Krzysztof Radzywill herceg a XVI-ik században zsidót választatott meg Lengyelország trónjára. Most, hogy a lengyel nép és országa oly tragikus napokat él át, érdekfűdésre tarthat számot, ha megírjuk történelmi forrásmunkák alapján ennek a „zsidó uralkodó”-nak egynapos uralmát. Szívszorogatóan érdekes ez a történelmi visszapillantás, amely telített mélyseges emberi részletekkel és rámutat arra a lengyel tragédiára is, hogy nem tudtak már évszázadokkal ezelőtt sem konstruktív államalkotó életet élni, mert a vita és a főnemesség féltékenysége nem engedte, hogy békésen döntsének a királyválasztás felől.

KIRÁLYVÁLASZTÓ GYÜLÉSRE ÜLNEK
ÖSSZE A LENGYEL FŐNEMESEK.

Forró nyári nap volt az Ur 1587-ik esztendőjének augusztus 14-én, amikor Varsóban összeült az országgyűlés, hogy megválassza Lengyelország új királyát. Nemrég hunyt el Grodnóban a nagy Báthory István, Erdély fejedelme és Lengyelország királya, aki olyan sikeresen harcolt a moszkoviták, a tatárok és törökök ellen, hogy Lengyelország uralta egész Kelet-Európát. De belsőleg nem volt rendben az ország. A főnemesség között vallási viszály dult, az ellenreformáció már kikezdte a protestánsok egyenjogúságát s a belső villongások megállították a város fejlődését. Nem volt könnyű lecke ebben az időben királyt választani. A szabad királyválasztás joga az országgyűlést illette meg. De hogyan éljenek ezzel a joggal, amikor itt áll közöttük a nagy elválasztó: a vallás?

A Pacta Conventa nagyon szorította a királyválasztó főnemeseket. Igaz, hogy ez a paktum kötelezte a választandó új királyt a nemesek privilégiumainak megtartására — Báthory elődjétől, Anjou

Rendes polgári vacsora volt, olyan, mint odahaza nálunk szokott lenni. Csak szőlő nem volt. A néni mentegéldözött, hogy sajnos, a forradalmi állapotok miatt nem lehet szőlőhöz hozzájutni, pedig náluk mindig szokott bőjt előtt szőlő lenni. Mikor a Leó még odahaza volt és velük volt, Leó is szőlőt evett a nagy nap bőjtje előtt.

Elindultunk a templomba. Az öreg egész Kolniré este maga mellett tartott. Ugyiszólván posztkról posztkra figyelte az imádkozókat. Tetszett neki, hogy olyan járatos vagyok az imarendben. A mellékes imák és a szünetek alatt halkán kérdezősködött, a mi imaszokásaink felől. Magyaráztam az öregnek a mi imarendünket. Egy-egy szebb imának a melódiáját a mi „nischechunk” szerint halkán előadottam az öregnek... Nagyon tetszett neki. Az öreg egész nap nem ült le. Pedig szemmel láthatóan tul volt a hetvenen. De friss volt és erőteljes. Engem valahogy a három év óta tartó nyomorom elfásított és nem tudtam úgy meghatódni az egyes imáknál, mint az öreg. Igaz, jóval fiatalabb is voltam és emberi számítás szerint távolabb a nagy ismeretlentől: a haláltól, mint az öreg. Nagyon meghatott például, amikor az öreg az ovinu máelkenu imában, annál a versszakasznál:

„Távolítsd el a dögvészt, kardot, éhínséget, bütlenséget és árulást szövetséged gyermekei közül”... — percekig sírt. Egész teste megrázkódott és hangtalanul zokogott úgy, ahogy már csak öreg emberek

tudnak, akik féllábbal már a sír szélén állnak és rájöttek az élet hiábavalóságára.

A titokzatosság, amely az öreg személyét — megítélésem szerint — körüllegte, csak nőtt szememben a Jomkipuri isentisztelet alatt. Az öreg semmi „kovedben” sem részesült. Nem hívták fel a Tórához, még csak egy árva „psziche” sem jutott neki. Pedig egyike volt a templom legöregebbjeinek.

Megkérdeztem. Voltunk már olyan jóban, hogy kérdést intézhettem hozzá. Illedelmesen, ahogy fiatal tacsó megszólíthat egy öreg urat:

— Kedves Uram! Hogy van az, hogy Önt sem a Tórához nem hívták, sem a frigyszekrény kinyitására nem megy fel? Holott, mint látom, vannak itt olyanok, akik már két ízben is voltak a frigyláda kinyitásánál...

Az öreg nem válaszolt. Láttam rajta, hogy küzd a válaszadással. Csak jóval percek után adta meg a választ:

— Nekem nem szabad a Tóra elé járulni... Én a világ egyik legnagyobb bűnöse vagyok...

Nem értettem. Ezek a rokonszenves pillantásu szemek? A tisztos ősz szakáll, a nyugodt, kiegyensúlyozott, minden szenvedélytől mentes hang? Ezek valami roppant bünt rejtőgetnének? Fejemet ingattam és tovább mormoltam az ima szavait.

Vége volt a Nailah imának is. Elfújta az isteni nagygyakorlat befejezését jelentő sófárkádót, mi is

Henriktől ennek alapján követeltek olyan pénzáldozatokat, hogy a gyöngye hamar megszökött Lengyelországból, — de szigorúan meg is szabta az interregnumot, amelynek utolsó napjáig feltétlenül meg kell választani az új királyt. Ez az 1587 augusztus 14-ike volt az utolsó nap: ha ezen a napon nem választanak királyt, elvesznek a privilégiumok is. Mondom, forró nap volt, nemcsak, mert az augusztusi meleg szinte leolvastotta a díszes ruhákat az országgyűlés termében szorongó urakról.

A hőség és az izgalom kemény próbára tette a királyválasztó főnemesek idegeit. Sokszor már ököltre mentek, vagy kardot rántottak, de az új király személyében csak nem tudtak megállapodni.

— Válasszunk magunk között királyt — kiáltotta valaki.

Ez biztosan Zamoysky kancellár hívei közül való volt: Báthory István rokonáé, akit az elhunyt király Erdély fejedelmévé akart tenni. De hát erről szó se lehetett; Zamoysky az „egységes vallás” híve volt, a jezsuiták barátja... a főnemesek nagy része úgy félt tőle, mint a tüztől.

— Akkor inkább zsidót választunk! — sivitott egy hang a terembe.

Nagy hahota fogadta ezt a közbeszólást. De a nevetés csak addig tartott, amíg felkelt helyéről Radzywill Krzysztof Nikolaj herceg. Sápadt, finom arcát, amin sok élvezet és sok szenvedés nyomai látszóttak, pirosság borította el, amikor beszédét elkezdte.

— Nem tudom, ki mondta közületek, hogy inkább zsidót válasszunk, semmint magunk közül valakit... de úgy érzem, az Isten adta neki ezt a gondolatot. Ha egymást nem találjuk méltónak Lengyelország trónjára és kívülről sem tudunk királyt találni, ma hajnalban szent jogaink vesznek el és elvész velük Lengyelország fundamentuma is. Jól gondoljátok ezt meg urak. Nekünk ma éjszakára király kell, reggelre majd Isten megvilágítja címteket, hogy megtaláljátok az igazi királyt. Ezért indítványozom, hogy válasszunk meg Lengyelország királyává Saul Judycz Katzenellenbogen, a „királyi szolgát.” Talán ő vállalja ma éjszakára a királyságot.

Egy pillanatnyi dermedt csönd volt a teremben. Csufolódik velük Radzywill herceg? Vagy vérig akarja sérteni őket. Zsidót akar ültetni a Jagellók, vagy Báthory István trónjára?

De nem éppen tréfás emberként ismerték Radzywill Krzysztof Nikolaj herceget, az egykori protestáns és „biliegetőt,” aki a katolikus hitre való visszatérése után rongyokba burkolva zarándokolt a pápához Rómába bűnbocsánatért. Viharos, élvhajászó ifúság után lett katolikus-üldözött protestáns, aki máglyahalálra ítélte az atya által kiadott bibliát, hogy aztán bűneitől feloldva és megszentulva

hazamentünk. Finom vacsora várt reánk. Vacsora után a néni még feketét is tálalt. De a háznak a titokzatossága nem engedett fel. Éreztem, hogy súlyos titkaik vannak, az öreg ma a templomban egy pár szóval utalt is az ő nagy bűnére... Én történnem meg a hallgatást:

— Kedves néni és Ön igen tisztelt Uram! — kezdtem meg a kis szónoklatomat — hálisan köszönöm, hogy egy szegény hadifogolyként ilyen kellemes és az otthonira emlékeztető ünnepi hangulatot voltak kegyesek varázsolni. Hígyjék meg, hogy sohasem fogom elfelejteni ezt a Jomkipurt. Otthon sokszor elmondom majd... Azonban szeretném tudni, hogy kihez volt szerencsém, kit említek meg halálával ezekért a kellemes órákért...?

Az öregek összenéztek. Szemeikkel tanácskoztak. Ugy éreztem, hogy szeretnék felfedni magukat, de mintha mégis haboznának... Aztán megszólalt a néni:

— Mondd meg Cháim, mond meg...

Az öreg ur kicsit rekedtesen válaszolt. Ugy látszik, hangszálait megerőltette az egésznapos imádkozásban:

— Kedves fiam, Bronstein vagyok, Bronstein, a chaborovi Bronstein. Van egy fiam is, a Leó... Biztosan tetszett már róla hallani. Nagy ember... De ő már megváltoztatta a nevét... Őt már nem Bronsteinnak hívják... Trotszkij a neve... Trotszkij Leó... Biztosan tetszett már róla hallani.

térjen vissza Rómából. Mélységes komorság volt Radzyvill herceg szavaiban, mint minden cselekedetében a szenvedéses zarándoklás óta.

KI VOLT A ZSIDÓ KIRÁLYJELÖLT? SAUL JUDYCZ KATZENELLENBOGEN, A VOLT PÁDUAI RABBI.

De ez a zsidó király-jelölt se volt olyan figura, akiből gunyt lehetett volna üzni. Ott állt Varsó főterén a palotája, a világ minden tájáról összehordott drága butorokkal, keleti szőnyegekkel, képekkel; könyvtára híres volt az egész világon. Övé volt a sófőzés, a hidvám, a halászat joga, rengeteg malmában őrölték a lengyel búzát s Báthory István aligha vihette volna sikeres háborúit, ha Saul Judycz Katzenellenbogen nem ad kölcsön neki pénzt. Oh, jól ismerték a lengyel főnemesek ezt a Saul zsidót. Báthory István a „királyi szolgálta” címet adományozta neki, ami kivonta őt az ország törvényei alól és közvetlenül a király fennhatósága alá rendelte. Ha végigment Varsó utcáin a nagy szálla ember, drága prémekkel szegélyezett ruhájában, nyakában aranyláncsal, — még a keresztények is tisztelettel köszöntötték. Mert nemcsak gazdag ember volt, hanem jóságos és bölcs is, kétkézrel adakozó és egész szívvel tanácsadó, hűséges szolgálója nemcsak a királynak, de Lengyelországnak is. Nem, senkise tartotta volna helyesnek, ha éppen Saul zsidóból üznek csufot. De királlyá tenni?...

Háromszor ismételte meg indítványát Radzyvill herceg és egyre kisebb lett az ellenállás.

Nyelc órát ütött az óra a varsói nagytemplom tornyán, amikor a lengyel országgyűlésen egyhangulag királlyá választották Saul Judycz Katzenellenbogent...

AMIKOR PÁDUABAN A HERCEG MENEDEKET TALALT KATZEN- ELLENBOGEN APJÁNAK HÁZÁ- NÁL.

Gyalog ment át Radzyvill Krzysztof Nikoláj herceg az országgyűlés házából Saul Judycz palotájába. Rábízták a főnemesek, hogy kérdezze meg a zsidót, vállalja-e a koronát. Mindenki érezte, hogy ez csak formáság. Reggelre megjönnek a követek Grípholmból, Svédországból, ahol III. János svéd király fiával, a Wasa-házból való Zsigmond herceggel tárgyalnak, — akkor majd lehet dönteni köztük, akít Zamojsky kancellár óhajtott a trónon látni és Miksa főherceg között... az éjszakán át az okos zsidó nem csinál majd zavart... csak éppen furcsa érzés, akárcsak egy éjszakán át is zsidó király uralma alatt élni...

Majdnem egyidősek voltak Radzyvill herceg és Saul Judycz Katzenellenbogen, de az égő fekete szemű, feketén fénylő hajú s szakállu, majd kétméteres zsidó sokkal fiatalabbnak látszott. Nemcsak a főnemesek, de az atyai barátoknak járó tisztelettel fogadta Saul a herceget.

— Mi hozza háznak ezt a nagy tisztességet a késő órákban, hercegem? — hangzott az első kérdés.

Radzyvill herceg zavarban volt, szerette ezt a szép szál embert, régtől fogva barátjának tekintette. És most abba a látszatra kerül, hogy gunyt akar üzni belőle. Eszébe jutott, hogyan került ez a Saul Judycz Katzenellenbogen az ő védőszárnyai alá. Különös eset volt, jól emlékezett rá, pedig már 15 esztendeje mult, hogy zarándokutján, visszafelé Rómából, lerongyolódva, éhesen, sebzett lábakkal leroskadt egy páduai ház előtt. Majdnem eszméletlen volt, amikor egy szolgásterü ember jött ki a házból és így szólt hozzá:

— Az én uram kéret, hogy jöjj be házába, frissítsd fel magad és pihend ki fáradalmaid.

Csak harmadnap tért magához; csak akkor tudta meg, hogy ki adott hajlékot neki, ki táplálta, ki gyógyította. Öreg zsidó ült az ágya mellett és fogta a kezét.

— Én keresztény vagyok, — mormogta először.

— Én zsidó vagyok, Samuel Jehuda Katzenellenbogen, a páduai rabbi. Az én vallásom nem tiltja, hogy segítsek és házamba fogadjak szűkölködőket... a tiéd se parancsolja, hogy ezt visszautasítsd, úgy tudom... De az egy Isten parancsa, hogy segítsünk azon, aki rászorul s te nagyon rossz

állapotban voltál, amikor innen az ablakomból megláttalak házam előtt.

Aztán beszéltek egymással egész éjszakán át. Radzyvill Krzysztof Nikoláj herceg és Samuel Jehuda Katzenellenbogen, a páduai rabbi. Amikor másnap utnak indult, új ruhával, pénzzel látia el a rabbi a herceget, aki gyalogszerrel folytatta útját — amint a pápa parancsolta — Lengyelország felé. A herceg szíve tele volt hálával.

— Mit tehetnék érted rabbi? — kérdezte bucsuzóban.

— Semmit hercegem... életem Isten kezében van; én az Ő szolgálója vagyok. De ha meg akarod örvendeztetni lelkemet, érdeklődj fiam, Saul felől, aki ott ül Brest-Litovszkban, a nagy rabbi lábánál. Tudd meg, hogy halad a tudományokban és vidd el neki az én áldásomat...

— Megígérem rabbi, hogy törődni fogok a fiaddal...

HOGYAN KÉRTE FEL RADZYVILL HERCEG KATZENELLENBOGENT, HOGY VÁLLALJA EL A KIRÁLYSÁGOT

Radzyvill herceg megtartotta a szavát. Most, hogy a különös küldetéssel itt ül a páduai rabbi fiának palotájában, kiemelkedik az emlékezés ködéből a jelenet, amikor először jelent meg a hívására Saul Judycz Katzenellenbogen, a brestlitovszki talmudikola növendéke. Sugárzó értelme éppen úgy elragadta a herceget, mint az a forró büszkeség, amellyel apjáról beszélt. Egész embert érzett meg benne a herceg — és nem csalódott. Házisidőjévé nevezte ki és Saul Judycz Katzenellenbogen nemcsak a Radzyvill-vagyont szaporította, de azokat az erkölcsi értékeket is, amiket a bünbocsánatot nyert herceg a nagy zarándokutról magával hozott Rómából. És mennyi szolgálatot tett később Báthory Istvánnak és Lengyelországnak: erre is gondolt Radzyvill herceg, amikor közölte Saul zsidóval az országgyűlés határozatát.

Saul csodálkozva hallgatta. Mély tekintetében bánat ült. Majd megszólalt:

— Nem, hercegem, te megakarod tréfálni a szolgálodat... próbára akarsz tenni a hűségomat...

— Nem tréfálok, Saul... az országgyűlés téged választott Lengyelország királyává. Én érdemesnek tartanálak a trónra életed fogytáig, de tudom, hogy ebbe a főnemesek sohase nyugodnak bele... Ma éjszakára azonban vállalnod kell a királyságot... hogy elgondolkodhassanak egyenlenségük felől...

— Ha annyi hűbességem lenne, mint Dávid, vagy Salomon királynak volt, akkor se mernék vállalkozni rá, — még egyetlen éjszakára se. Az én népem azt hinné, hogy elvesztettem az eszem, nagy-ratörök, hogy tulságosan ki akarok emelkedni sorából. Távoztasd el tőlem, hercegem, ezt a kísértést...

Radzyvill Krzysztof Nikoláj érezte, hogy Saul Judycz Katzenellenbogennek milyen fájdalmas és kétélű szerepet szánt. De nem tágitott: Lengyelországnak ma éjszakára király kell. Nyomás érvet vetett a lába.

— Szereted Lengyelországot, Saul?

— Isten után a legjobban...

— Lengyelország érdeke azt követeli, hogy ma éjszaka te légy a király!

— Adj egy órai gondolkodási időt, hercegem. Szeretnék beszélni feleségemmel és gyermekimmel...

EGYETLEN TÖRVÉNY, AMELYET A ZSIDÓ KIRÁLY HOZOTT.

Amikor letelt az egy óra, Saul Judycz Katzenellenbogen ott állt ismét Radzyvill herceg előtt. A hercegnek úgy tűnt, hogy van valami a „királyi szolgálta” tartásában, ami nem szolgálai, hanem királyi. Szinte úgy állt, mintha királyi kinyilatkoztatásra készülné. A hangja hátran és tisztán csengett.

Uj üzlet!

Uj üzlet!

„Elysée”

CLUJ, Calea Regele Ferdinand 12
(Golya-áruházzal szemben)

Tekintse meg áruraktárunkat vételkötelezettség nélkül

Női lehérmemük nagy választékban

Divalsálak, divatövek, keztyük, harisnyák, brossok, clipsek, stb. nagy választékban

Olcsó árak! — Figyelmes kiszolgálás!

— Mondd meg Radzyvill herceg az országgyűlésnek, hogy vállalom ma éjszakára Lengyelország királyságát, ha egyetlen törvényt szabad hoznom.

— Az országgyűlés együtt ül és várja választódat, Saul. Mi legyen az a törvény?

— Csak annyi, hogy aki zsidót öl meg, épujú bünhődjék, mintha főnemest öl volna meg. A törvény most különbséget tesz. Pedig istennek egyik ember élete olyan kedves, mint a másiké.

— Más kívánságod nincsen, Saul?

— Nincsen.

Radzyvill herceg meghajolt. Nem a „király”, hanem az emberi méltóság előtt, amelyet Saul szavai sugároztak. És eltávozott.

... Feszült kíváncsisággal várták vissza a főnemesek Radzyvill herceget. És amikor éjfél ütött az óra, a varsói országgyűlés már törvénybe iktatta, hogy I. Saul, Nagy- és Kis-Lengyelország, Litvánia és Posen királyának kívánságára, ezentul egyforma szigorral büntesse a törvény a főnemes és zsidó gyilkosát.

Másnap délben az országgyűlés elfogadta I. Saul király lemondását és megválasztotta királlyá III-ik Zsigmondot, a svéd király fiát.

Az elsők között, akít III. Zsigmond fogadott, ott volt Saul Judycz Katzenellenbogen. A király címet adományozott neki, amely oroszánt ábrázol, aki önmagát koronázza meg.

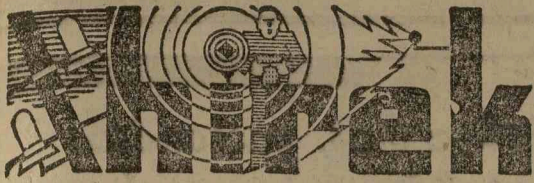
Hat fia és öt leánya volt Saul Judycz Katzenellenbogennek, aki 1617-ben, százéves korában halt meg. Becsülésben végigélte III. Zsigmond hosszú uralmát, tanácsadó volt még IV. Ulászló udvarában is. Az ő családjából származott Moses Mendelssohn, Gabriel Riesser, a német zsidók emancipációjának nagy előharcosa és több más szellemi nagyság. A Katzenellenbogen-név is fennmaradt Lengyelországban: szegény lengyel zsidók viselik, akik hivatkozni se szoktak arra, hogy egyik ősük Lengyelország királya volt. Egy pár Katzenellenbogen lesz azok között is, akik most elpusztultak és azok között is, akik majd elindulnak új hazát keresni. És ha a lengyel történetírók nagyrészt fel is jegyzik I-ső Saul különös éjszakai királyságát, a zsidóság már csak legendaként őrzi. Mint legendát, mely példázza, hogy ma király lehetsz, holnap koldus, ma hatalmas, holnap hontalan vándor... minden az Ur akarata szerint történik...

— KOMFORTOS GARZON LAKÁS, egy szoba, fürdőszoba, előszoba és mellékhelyiségekkel, központi fekvésű új házban kiadó. Bővebbet a „Népünk” kiadóhivatalában, strada Miron Pompiliu 8.

Egészségét veszélyeztető **Nátház-Grippa-**járvány ismét sok betegséget idéz elő.

Védekezzen! Használja mosakodásánál állandóan a **kellemesen illatosított**

Senlaslo fertőtlenítő toalett-
szappant, megóvja egészségét!

Inscris în registrul publicațiilor periodice prin or
donanța No. 9/1938. Dos. No. 805/1938. Tribunalul
Bihar, Secția III-a.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Oradea, Str. Miron Pompiliu No. 8.

Telefon: 24-40

Naptár 5700

Péntek: Chesvan 8, október 20.

Szombat: Chesvan 7, október 21.

Heti szidra: קד קד

Heti haftora: למה האמר

Szombat kezdete:

üzlet bezárás 5.12

gyertyagyújtás 5.22

Istentisztelet kezdete 5.32

Szombat befejezése 6.28

A zsidó közöny

áldozata

Husz éves volt és mennyi mindent átélt. Husz éves volt, de akadtak olyanok, akik életképtelennek tartották már élete első percében. Igaz, hogy sokszor később is olyan állapotban volt, hogy közeli végét jósolták. De jöttek az augurok és egy-egy gyenge injekcióval mégis meghosszabbították életét. Pedig ebben a husz évben lehetett volna reménye arra, hogy megerősödjék. Csakhogy mindég mostohán bántak vele. Ugy vélték, hogy nincsen szükség arra, hogy éljen. Elég helytelenül, elég közönyösen, elég ridegen. De így szokott ez lenni és ezért a zsidó közösségre szoruló gyenge csemete ritkán tud megnöni. Különösen akkor, ha nem árváról, hanem — egy zsidó újságról van szó.

Mert zsidó újság volt az, amely akkor mult ki, amikor „katonaköteles” korba kellett volna kerülnie. Most kellett volna legerősebbnek lenni. Ez az időszak, amikor azt lehetné a kívülálló, meg a zsidó összetartás meséjét hirdető, hogy mire egy zsidó újság kikerül a gyermekbetegségekből, amikor már izmosnak, erősnek és megfőrtasodásának legbiztosabb zálogát kellene viselje vállain: akkor mulik ki hirtelen és váratlanul.

Egy cionista hetilapról szól a hír, de reméljük, hogy nem végleges még ez a döntés és a jobb belátás megtartja a cionista közélet számára.

A temesvári hivatalos cionista hetilappal voltunk ellentétes nézetben is, de megszűnését mégis fájjaljuk. Mert mégis egy élő valami volt, egy fegyver, amely a zsidó eszményt hirdette.

Ha fájjaljuk megszűnését, akkor a zsidó újság halálán kívül még azt a fájdalmat is kihangsúlyozzuk, hogy a zsidó közösség igen gyakran esik abba a hibába, hogy közönyös legeminensebb érdekeivel szemben. Az „irás népe” igen gyakran közönyös a betűvel kapcsolatosan. Azzal, illetőleg azokkal az orgánokkal szemben, amelyek önzetlenül hirdetik a zsidó eszmét, hangot adnak fájdalmának és mindenkor buzdítanak az összefogásra és egymás becsülésére. A hírt adó és hírhozó modern eszközünk, a sajtót nem becsüli eléggé a zsidóság. Sokszor úgy tesz, mintha „szivességet”

tenne, vagy „jótékonyt” gyakorolna akkor, amikor fizet egy zsidó lapért. Holott a lapnak — minden lapnak — nagy kiadásai vannak, amelyet azonnal fizetni kell. Újság nélkül modern korban egy pillanatig sem lehet élni. Miért van hát úgy, hogy sokszor annyi közönnyel és nemtörődömséggel találkozunk az, aki egy-egy orgánus érdekében felkeresi a zsidó házakat.

Mindegy az, hogy egy védekező fegyver megszűnik? Mindegy Erdély zsidóságának az, ha egy orgánus feletti gyászimát kell mondani? Husz éves korában, „élete teljében” kellett meghaljon egy zsidó orgánus. Nem hisszük, hogy végleges és nem szeretnénk, ha örökre letűnne a zsidó küzdelem teréről egy zsidó újság. Nem az ellenfél kárörvendése, hanem az igaz kolléga fájdalomcsendül ki sorainkból, amikor az „Uj Kor” remélhetőleg ideiglenes megszűnését közöljük. Hol vannak az egyesek, hol vannak a nagy zsidó intézmények, a cionista alapok, amelyek nehéz milliókat kapnak az erdélyi zsidóságtól évente és a sajtónak propagatív és összefogó erejéről nem akarnak tudomást venni? A mai korban, amikor a propagandával háborukat lehet nyerni, amikor angol bombavetők röpcédulákat dobálnak le, mert tudják jól, hogy mit jelent a betű ereje; ugyanakkor a zsidóság veszni hagyja lapjait? A „betű népe” veszni hagyja a „betűt”?... Hiszük, hogy ez csak pillanatnyi jelenség, amely jőzani fog hatni és a jövőben a zsidó sajtóorgánusok ezután több szeretetben és becsülésben fognak részesülni a zsidó közösség részéről...

— Lublin székhellyel zsidó tartományt akar létesíteni Németország. (Zürich.) Az amszterdami Telegraf című lap szerint Berlinben komoly megfontolás tárgya, hogy a részben elpusztított Varsó helyett más várost szemelnek ki az új Lengyelország fővárosul. Tervezik azt is, hogy Lublin székhellyel zsidó tartományt létesítsenek az elfoglalt területek 2 és félmillió zsidója részére.

— Férjhez adnám középkorú, házas, gyermekszerező árvalány-hugomat 40-50 év körüli özvegy vagy elvált emberhez, ki némi hozományra reflektál. Cim a kiadóban.

— Dr Fred Weiss, a Francia Nőgyógyászati Társaság levelezőtagja, a bukaresti „Iubirea de oameni” kórházban, str. Mircea Vodă 42. sz. alatt rendel női betegek, szegényeknek csakis délután 2-4 óráig.

— Gyors ütemben folyik Palesztinában az önkéntesek sorozása. (Jeruzsálem.) Az önkéntesek sorozása egyre gyorsabb ütemben folyik. Az arabok és zsidók lelkes hangulatban, nagyszámban jelentkeznek.

— Vágott libát és rucát, ort. kósert olcsó árban házhoz is küldök. Deutsch Jakob, Salard.

Mit ír a világ legkomolyabb orvosi folyóirata a GASTRO-D. kiváló gyógyhatásáról

A Medizinische Wochenschrift című világhírű bécsi orvosi folyóirat 1935. évfolyamának 6-ik számában hosszabb értekezés számol be azokról a rendkívüli eredményekről, amelyeket a nemrég felfedezett, de már világhírűvé vált új amerikai gyógyszerrel, a GASTRO-D.-vel végzett kísérletek folyamán a Pelikanengasse 4. szám alatti Childis-Spítalban (amely tulajdonképpen a Rockefeller alapítvány bécsi rákkutató intézete) elértek. A szóbanforgó cikk közlése szerint ebben a világhírű intézetben is megállapították a Gastro-D. kiváló gyógyhatását gyomor, bél, máj, epe és vesebajoknál. A kísérletező orvosok beszámolója szerint a Gastro-D. rendkívüli hatásának a titka abban rejlik, hogy olyan kémiai vegyületeket tartalmaz amely az egész vegetatív idegrendszerre rendkívüli hatással van és az egész emberi szervezetet szabályozza.

Gastro-D. kapható gyógyszerárakban és drogériákban, vagy megrendelhető 135 lei utánvét mellett Császár E. gyógyszerárakban, București, Calea Victoriei 124.

— „A lengyel zsidók eltávolítása Európából?” — Az amerikai lapok behatóan foglalkoznak azokkal a német és egyéb híradásokkal, amelyek a lengyelországi zsidókérdést érintik. A New York Times idézi a német távirati iroda tudósítójának jelentését a németek által megszállott lengyel területekről. A cikk a „lengyelországi zsidókérdés megoldásáról” szól. A DNB többek között a következőket írja: „Ez az intézkedés az európai zsidókérdés végleges megoldásához fog vezetni. Mert éppen a nagy szaporulattal rendelkező lengyel zsidóság volt az, amely az állandó vándorlásokkal kitöltötte a nyugati zsidóság csökkenő számát, mely zsidóságnak születési arányszáma rendkívül alacsony.”

— A lengyel szenátus elnöke a zsidók hősiességéről. Blarzej Brystol, a lengyel szenátus elnöke, aki miniszterelnök is volt Lengyelországban, Kaunasban, ahol most tartózkodik, beszélgetést folytatott a Zsidó Távirati Iroda tudósítójával, aki előtt kijelentette, hogy a lengyelországi zsidók ugyanis, mint katonák, ugyanis mint polgárok hősiességüket magatartást tanúsították a haza védelmében és példásan teljesítették kötelességüket. Ma már nincs zsidókérdés számunkra — mondotta Brystol. A közös szerencsétlenség egyesítette Lengyelország összlakosságát — mondotta Brystol, aki ezelőtt távolról sem tartozott az ugynevezett zsidóbarátok közé és felesége arról nevezetes, hogy ő terjesztette a lengyel sejm elé a rituális vágatási tilalomra vonatkozó javaslatot.

— TEHENÉSZETRE alkalmas házhely, közvetlen a szénapiac mellett, a Pece-patak partján eladó. Értekezhetni a kiadóhivatalban.

Minden zsidó, aki jól és olcsón akar étkezni, keresse fel a

CARMEL orth. kóser éttermet
Oradea, Rimanóczy-utca 9

Konyhája közismerten jó. Figyelmes kiszolgálás. Mérsékelt árak.

Lakodalmak és bankett rendezését vállaljuk.

Utazóknak kedvezmény!

Utazók egyesülete ugyanazon helyiségben

Uj helyiség:

Rimanóczy-utca 9.
Royal kávéház mellett.

Ezüst

menorák, gyertyatartók,
serlegek, evőeszközök,
templomi kegyszerek bár-
mily művészi kivitelben leg-
olcsóbb árban.

Gyártása és eladása:

„TACAMUL“
ezüstáru gyárban

CLUJ, Str. Gen. Neculcea No. 8.

— AZ ÁLLAMKÖZI BIZOTTSÁG HÁBORUBAN IS FOLYTATJA TEVÉKENYSÉGÉT. Londoni hivatalos körök hangsúlyozzák, hogy az államközi menekültügyi bizottság a háboruban is folytatni fogja tevékenységét a menekültek érdekében. Ez a tevékenység, miként eddig, ezentul is egyrészt politikai intézkedésekre, másrészt gyakorlati segítőmunkára fog kiterjedni. Sir Herbert Emmerson, a Népszövetség menekültügyi főbiztosa, a politikai akciókat fogja irányítani, míg a menekültügyi bizottság továbbra is a kolonizációs lehetőségek keresésével és kivizsgálásával fog foglalkozni. Az angol külügyminisztérium illetékes hivatalai foglalkoznak a washingtoni menekültügyi konferencia előkészítésével, amely tudvalevően Roosevelt elnökletével fog összeülni október 16-án. Angol körökben kijelentik, hogy a kormány folytatja erőfeszítéseit a menekültek kérdésének megoldása érdekében, a háboru-adta lehetőségek keretében.

— A PALESZTINAI ZSIDÓSÁG FELSZÁMOLJA A BELSŐ ELLENTÉTEKET. A palesztinai zsidóság legfőbb szerve, a Váád Leumi a napokban gyűlést tartott, amelyen a különböző városok zsidó tanácsosain kívül résztvettek a szélső ortodoxiának, az Agudasz Jiszroelnek a képviselői is, akik — mint ismeretes — távoltartották ezideig magukat a Váád Leumitól. A ülésen hozott határozatokat a jisuv köreiben úgy tekintik, mint határozott és döntő jelentőségű lépéseket a jisuv teljes egységesítése felé. A Váád Leumi ügyvezető elnöke továbbra is Jichak ben Zwi marad, míg a Váád Leumi tanácsának elnöki tisztjét Pinchas Ruthenberg fogja betölteni. Ruthenberg máris átvette hivatalát és első ténykedése az volt, hogy eljárt a kormánynál a koncentrációs táborba zárt revizionista vezetők szabadlábra helyezése érdekében. A kormány teljesítette Ruthenberg kérését és így a letartóztatott revizionista vezetők: dr Buckspan, dr Simpson, dr Aron Propus, Younichmann és mások elhagyhatták a sarafandi gyűjtőtábor. Palesztinai zsidó politikai körökben biztosra veszik, hogy rövidesen megtörténik a revizionisták és az Aguda hivatalos belépése a Váád Leumiba.

— **Megegyezés a zsidó és arab ültetvényesek között.** (Jeruzsálem). A kormány fenhatósága alatti zsidó-arab együttműködésnek szerencsés kihatásai vannak főleg mezőgazdasági téren, ahol erőfeszítések történnek a kivitel biztosítása érdekében. A jaffai és tel-avivi exportőrök között tárgyalások folynak kereskedelmi hajók lekötése érdekében, amelyek élelmiszereket szállítanak Franciaországba és Angliába.

Olcsón és jól élkezhet

Herschkovits
orth. kóser pensiójában

BUCUREȘTI, Str. Carol 25. I. emelet
(bejárat Strada Soarelui 7).

Szenvedések útján

Most nem kutatjuk, hogy milyen sorsa volt a lengyel zsidóságnak a letűnt impérium alatt, mert az már nagyon valószínű, még az angolok fogadkozása dacára is, hogy megegyeszen a régi határok nem fognak állani. Az az imperialista, antiszemita, nemzetiségekkel telítődött impérium nem alakulhat meg újra a régi határok között. Különösen Oroszország nem adja és nem adhatja vissza területeit, mert az általa elfoglalt területek lakossága tulnyomó részben ukrán és fehérorosz. Természetes tehát, hogy az itt élő zsidók is az orosz zsidósághoz fognak tartozni. Három millió zsidó lakik a szovjetben és most az új területeknek csaknem másfél milliónyi zsidósággal körülbélő négy és félmillió zsidó él a szovjet uralma alatt. Így az Egyesült Államok után ennek a birodalomnak lesz a legtöbb zsidója a földkerekségen.

A németek által megszállott lengyel területen csaknem kétfélmillió zsidó lakik. Vársó, Kielce, Lublin, Posen, Pomerán, Szilézia, Lodz, Krakkó vajdaságai hatalmas zsidó tömegekkel rendelkeznek és a városokban, a nagy zsidó centrumokban lakik az itteni zsidók 75 százaléka.

Nem lehet még véglegesen ítéletet mondani arról, hogyan fog alakulni az itt élő zsidóság sorsa. Elvégre Hitler sem tagadja, hogy a 18 millió főnyi lengyeliséget nem lehet bekebelezni, hanem egy önálló lengyel állam létét lehet biztosítani. Hogy ez az állam hol fog kezdődni és merre lesznek határai, ez attól függ, hogy mikor lesz vége a német-francia-angol háborúnak. Mikor és hogyan fog végződni? Lesz-e kompromisszum, vagy végigharcolják ezt a nagy háborút és az angol blokád mikor érezteti végzetes erejét a német birodalomban? Sok minden történik még a világon, amíg nyugvópontra jut a lengyel kérdés és ezzel együtt a zsidóság problémája is, amely ezeken a területeken él. E pillanatban két és félmillió zsidó él a nemzeti szocialista uralom alatt, ötszáz ezer a régi német birodalomban, az elfoglalt osztrák és cseh területeken és kétfélmillió a volt lengyel impérium területén. A szenvedések útját járja, úgy a német, mint az orosz területre került zsidóság, ezt fájdalommal állapíthatjuk meg.

— **A ZSIDÓK TELJESEN ÁTVETTÉK PALESZTINA BELSŐ RENDJÉNEK ÖRZÉSÉT.** Jeruzsálem. A világsajtóban olyan hírek láttak napvilágot, amelyek szerint: „Anglia rövidesen az arab követeléseknek megfelelő szellemben fogja megoldani a palesztinai kérdést”. Ezen hírekkel kapcsolatosan zsidó politikai körök rámutatnak arra, hogy ezek az értesülések szíriai arab forrásokból erednek és egy régebbi arab politikai akció sajtóvisszhangjai. Ez az akció hatácaiban megszüntnek tekinthető és a vele kapcsolatosan szárnyrakelt híresztelések sem időszerűek ma már. Zsidó politikai körök hangsúlyozzák, hogy mi sem cáfolja erőteljesebben ezeket a híreszteléseket, mint az a tény, hogy a zsidók szinte teljes egészében átvették az ország belső rendjének őrzését és mindez a mandatárius hatalom jóváhagyásával történt. Nem lehet szó újabb araboknak adandó engedményekről, még annak ellenére sem, hogy az arab vezetőket nyugtalanítja a nagy zsidó bevándorlás és az arab és zsidó lakosság közötti viszony ez-mellátható javulása.

— **Erdélyszerte,** megveszékkelveken intelligens, ömegjelenésű akvizitőröket és inkasszánsokat keresünk megfelelő pénz-biztosítékkal. Népünk kiadóhivatala.

A zsíros, pattanásos arcbőr

kezelésénél jól bevált
SULFAMYL-
készítmények: puder, krém
és szappan, megvédik az
arcbőrt a napfény káros
hatásától. Elűntetik a szep-
lőket és foltokat.

— **Ruthenberg kiáltványa a jisuvhoz.** (Jeruzsálem.) Megirtuk, hogy a palesztinai zsidóság legfőbb szerve, a Váád Leumi történelmi jelentőségű ülést tartott szeptember 16-án, amelynek alkalmából Pinkasz Ruthenberget, a jisuv egyik legkiemelkedőbb egyéniségét és a palesztinai villamosművek igazgatóját választották meg a Zsidó Nemzeti Tanács elnökévé. Megválasztása után Ruthenberg a következő felhívást intézte a jisuv lakosságához: „A zsidó néppel szembeni nagy felelősség nehezedik ezekben a napokban a jisuv vállaira és nem kisebb az a felelősség sem, amelyet Erec Jiszrael zsidóságának saját sorsával szemben vállalnia kell. A helyzet megköveteli, hogy a jisuv összes elemei tökéletes egységet és nemzeti fegyelmet tanusítsanak azzal szemben, ami reánk vár. A harci front még távol van tőlünk de országunk gazdasági élete máris megérezte a háboru befolyását, a szükségletek gyarapodnak és az utóbbi időben a polgári felelősségérzet hiányának jelenségeit észleltük. Mindez csak kimélyíti a rosszat. Épen ezért feladatunk az gyökerestől eltávolítani és győzelemre juttatni azt az erkölcsi színvonalat, amely méltó legyen a hazájában élő zsidó néphez. Aki azt hiszi, hogy egyéni számítások útján, figyelmen kívül hagyva a közösség helyzetét és érdekeit, megmenekülhet a veszélytől, az csalódik, ha biztonságban tudja magát. Csak a kollektív felelősségérzet menthet meg mindannyiunkat együtt és külön-külön. Ime a jisuv azonnali teendői: a munka fokozása; a termelési folyamat megkönnyítése; az üzérkedés elleni küzdelem; az élelmezés biztosítása; megfelelő intézkedések foganatosítása minden más veszély megelőzésére. Ezek a kötelességek hatalmas pénzügyi eszközöket igényelnek a Kofer Hajisuv akción kívül, amely folytatja tevékenységét. Ezért a Váád Leumi elhatározta, hogy „más jisuvi”-i, nemzeti adót vet ki minden tagjára. Ez az adó egyike azoknak az eszközöknek, amelyeknek segítségével terveinket meg akarjuk valósítani. Gondunk lesz, hogy ez az adó elsősorban a tehetősebbekre nehezedjék, de vállalniok kell azt mindazoknak, akik kenyérkereseti források felett rendelkeznek. Senki nem mentesülhet eme kötelezettség alól. A nemzeti adót a jövedelmi létrának megfelelően fogjuk megállapítani. A Váád Leumi vezetősége mély meggyőződéssel hiszi, hogy a jisuv fényes bizonyítékát fogja szolgáltatni nemzeti fegyelmességének és közösségi szellemének és hogy egyetlen zsidó sem fogja kivonni magát kötelezettsége alól. A jisuv szoros egységre és fegyelmre szólítja fel tagjait. A jisuv a kollektív felelősség győzedelmeskedését kívánja az egyéni érdekek felett.

— **ANGOL NYELVTANITÁSI** ismét megkezdtem N. Fuchs Ila Oradea, Str. Aurel Lazar 11. sz.

Wasserstrom Sándor:

A nagy lőrénések
óceánjában kis
torzsalkodó sziget:

Kolozsvár

napi élete, apróbb és nagyobb problémái, lelki vezetői és
szellemi korifeusai

Napirenden:

Szociális Ügyosztály; a Gemilut Chessed; hitközségi választások és egyebek.

1.

KOLOZSVÁR
OKTÓBER KÖZEPÉN

Erdély legközpontibb fekvésű nagy zsidó centruma: Kolozsvár. Viszont a legtöbb intézményében és ami ennél is fontosabb, szellemi habitusában nem áll az élen. Ezért nem lett szellemi központ, holott az lehetne, ha nem nehezedne rá és az egész zsidó közéletre a széthuzás és meg nem értés. Oka ennek főleg abban keresendő, hogy zsidó lakosságának nagyrésze nem „benszülött”, hanem a legutóbbi két-három évtizedben kerültek a „kincses város” falai közé. Ha anyagi beállítottságát vizsgáljuk, nem érezzük azt, hogy „kincses”, viszont amit ezzel szemben vallásilag javára írunk, ott meg nem látjuk, hogy „kincses Kolozsvár”-ra lett volna, mert hitéleti téren sem foglalja el azt a pozíciót, amelyre számarányánál fogva, meg központi fekvésének adottságainak tekintetbevételével, hivatott volna.

Ennek a semmi tekintetben nem egyszinten mozgó összességnek nagy hibája, hogy mindenki magával hozta, — mint csiga a házát — világnézetét, vallási beállítottságát, kis keretekhez szokott látókörét, amit viszont azok nem értenek meg, akik ennek a lüktető elevenségű, élénken kommersziális városnak régi patriciusai. Régen, 1914 előtt, csendes, még zsidó szempontból is „arisztokratikus” város volt Kolozsvár, halk és szenvelő, amelynek olyan szellemi nagyság adott szint, mint amilyen b. e. Glasner Mózes főrabbi volt, viszont a modern tudományosság mintaképe a b. e. Dr. Eisler Mátyás, az egyetemi tanár és tudós. Az egyik, Chaszam Szofer leszármazottja és szellemi örököse, aki amellettt örökké kutató és hatalmas tudásával irányítmatni tudó, új időköt megértő „forradalmi” szellem; a másik másfépen volt vallásilag is „modern”, a szónak tizenegy előtti értelmezésében. Féluton az egészen modern „neolog” és a konzervatív ortodox között, amit apáink „status-quo”-nak ismertek. Ugyannyira, hogy ritusban is egy uton haladtak. A mai egységes rituális vágás is eme tradicionális együttműködésnek és a szolidaris testvérülésnek maradványa...

Az „új idők” jele volt a chasszid ténfoglalás is, amely messzire rugaszkodott a neolog-statusquo-tól, de még az ortodox-tól is és ment az extrémítás felé, „kincses Kolozsvár” nagyságát áhította.

2.

AZ ELLENTÉTEK
OKAI

Néhány szóban rámutattam az ellentétek eredőjére. Még túl frissek a hozott eszmék, még nem jó az „ensemble”, nem jó az összjáték, amely mindenképpen kialakul egy városban, ahol zsidók kiismerik egymás erőit és hibáit. Ehez nem telt el elég idő és ezért évszázadokban lehetne kifejezni azt, ami két zsidó embert elválaszt, mégha egymás mellett is élnek, ebben a szép. Corvin Mátyás emlékét romantól, magyartól egyaránt tisztelt városban. Ezért van az ingerültség, ami a zsidó intellektuális köröket ál-

landóan nyugtalanítja, ezért van az, hogy az „együttműködés” inkább szinlelt valami, mert mindenki egyéniség akar lenni, aki hivatottnak érzi magát arra, hogy az éltre lendüljön. Nincs meg ezen a téren a tradíció, nem is lehet, mert ehez második generációnak is kell lenni.

3.

A LÁTSZÓLAGOS ÉRDEKTELENSÉG ÉS A FÉLREAL-LITOTT ÉRTÉKEK ÁLDÓZATA A HITKÖZSÉG...

Tul sok a széthuzás és túl nagyok az ellentétek. Holott Kolozsvár centrum kell legyen, hiszen itt van az ország hitközségeinek két központi szerve, az ortodox és a nyugati szertartású is. Meg a háromféle nagy hitközség, meg az erős és régi cionista tábor, amely szintén 8—10 árnyalatra tagozódik. Ha még hozzá vesszük a 30—40 kis imaházat, akkor látjuk, hogy vannak elegendő, akik a megosztódásnak „magasztos” feladatát végzik. Ezért van az, hogy a kisebb-nagyobb jótékony egyesületek nem egymás mellett, egymást támogatva működnek, hanem bizonyos féltékenykedés, sőt gyűlölködés is kapott lábra és ez megszüntet minden tárgyilagosságot, amelyet a kívülálló elvár.

Ilyen körülmények között érthető, ha most, amikor az ortodox hitközség újra választás előtt áll, amelytől alig néhány hét választja el a nagy közönséget, akkor azt kell lássuk, hogy mindenki huzódik attól, hogy őt azzal „gyanusítsák”, mintha közelről érdekelne a választás. Azt hangoztatják sokan, hogy megunták és nem érdekli őket, de ez csak kiféle van így, mert különben iródnak karosszékeikben, üzletek pulkjainál, templomok előcsarnokában minden egyes, közönyt szinlelt korifeus, „nem érdekel” jelzővel és címen intézi a választási ügyeket, részben önzetlenül, másrészt saját személyének favorizálásával. De igazolja az „érdektelenség”-et az a körülmény is, hogy egy kinevezendő comissia interimare kérelem folytán, Enciu kultuszminiszteri inspektor is hivatalos vizitét tett újból az orth. hitközségnél...

Amikor a választás pillanata bekövetkezik, akkor kiderül, hogy senkisé alkalmasabb a vezetésre, mint ő, aki pedig „egyáltalán nem érdekel” címen, visszavonult a közéletből.

Igy történik azután, hogy a legnagyobb erdélyi hitközségeknél egyrészt a torzsalkodások miatt, másrészt a félretett értékes emberek miatt, kevés a jó és önzetlen munkaerő. Így természetesen nem is tud a hitközség értékeset alkotni, holott sohasem volt oly nagy szükség a dolgozó közéletnek lelkesedő emberekre, mint napjainkban.

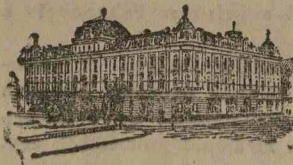
4.

MI AZ OKA
A SZÉTHUZÁSNAK?

Nem tudni, hogy mi az oka végeredményben annak, hogy a vezető autoritások szava, nem elég súlyos ahoz, hogy e széthuzást és megnevezést paralizálja? Kiben, vagy kikben van a hiba? Azt már megállapítottuk, hogy nincsen elég kohézionális erő, amely összefogja az erőket. Tehát ezt a feladatot, amelyet tulajdonképpen az idő is meghozna, a lelki vezetőknek kellene meggyorsítani, autoritásukkal, kellő fellépéssel és általános tisztelet kivívásával. Sajnos, azonban az is az ügy objektív megállapításához tartozik, hogy a „bálbátim”-ok és a „klé kodes” között nincsen meg a kellő összhang. Ez már annyira fajult, hogy a főrabbi tiszteletreméltó személye is

Csak a

GRAND HOTEL

LAFAYETTE-ben
lakjon Bucurestiben

Központi fekvés. Komfort. Olcsó. Otthonos.
CALEA VICTORIEI No. 11 — Telefon 3-3410

„eszközzé” vált, egyes korifeusok kezében, ami ártalmára van a főrabbi szék tekintélyének, amelyre annyira vigyázott Glasner Akiba főrabbi nagytiszteletű édesapja, a dicsőemlékű Glasner Mózes. Ezért van az, hogy egyesek bár „elvi” harcot hirdetnek, ami nem más, mint egyéni érdekek leplezője.

Nem célunk és nem hivatásunk tanácsokat adni szellemi vezetőknek, de minden főrabbi jól tenné, saját reputációja érdekében is, ha felülemelkedne a torzsalkodáson. Ez sokkal jobb és célravezetőbb volna. Ha van egy személyiség, aki köré és mögé csoportosulhatnak a konstruktív elemek, akkor van remény, illetőleg volna remény arra, hogy végre a konstruktív munka ideje következik el. Addig azonban a gyengülő ortodoxia mindég jó céltablája lesz a chasszidoknak és hitközségeknek, de gyakran a hitéleten kívül álló szervezeteknek is.

Emlékeztetnek kellene talán a főrabbi urat azokra a szavakra, amelyeket éppen az elmúlt vasárnap, ősenek, a Chaszam Szofernek centennáriuma alkalmából mondott:

— Vajha a mi tragikus korunk is, amikor az egyenlenség, a viszály, a széthuzás és minden téren bábéli zürzavar dühöng, magában a konzervatív zsidó táborban is, kitermelné — mint ahogy a Chaszam Szofer kora kitermelte, azt a szellemi nagyságot — akinek autoritása és a nagy zsidó problémákat érintő döntései szentek és megfellebbezhetetlenek lennének, elismerve az egész világ zsidósága által.

Igy beszélt a főrabbi ur. Tehát neki kell először az „egyenlenség, viszály, széthuzás” ellen fellépni és községében a végleges harmoniát megteremteni.

Egy kis példát említek csak meg, amiért a vallásos elemnek össze kell fogni. A két hitközség a legutóbbi évben 130.000 lejt adott az egyik baloldali chaluctelepnek, ugyanakkor a mizrachisták és agudisták számára nem jutott egy bani sem. Miért? Mert ők talán nem erőltetik annyira, avagy elfoglaltak önmagukkal?... Holott a fontos mégis csak az volna, hogy a „hitközségek”-ben, a hitvédelem, a vallásos zsidó szellem érvényesüljön, szemben a tradíció negligálásával, még akkor is, amikor a zsidó közösségeknek pénzt kell adni közintézmények számára.

5.

LÉGVÉDELMI ELSŐTÉTÍTÉS
ÉS ZSIDÓ KÖZÜGYEKArról értesültem,
hogy az erdélyi

zsidó közélet egyik vezetője, Dr. Fischer József, a kolozsvári nyugati szertartású hitközség és az erdélyi izr. központi iroda elnöke gyengélkedik. Betegsége folytán kénytelen a szobát őrizni és ezért elhatározta, hogy felkeresem, főleg azért is, mert igen sok aktuális erdélyi vonatkozású probléma merült fel az utóbbi időben, amelyről informálni kell a közvéleményt.

Érdekes körülmények között folyt le Dr. Fischer Józsefnél tett látogatásom. Este volt már, amikor ügyvédi irodájába kerültem. A belső szobából hangok hallatszottak, ki lehetett venni, hogy többen tárgyalnak. Amikor bejelentettem magam, az elnök kijött, de abban a pillanatban, amikor kezét akartunk fogni, hirtelen koromsötétség lett körülöttünk. Megszólaltak a szirénák s azonnal tudtam, hogy azoknak a légvédelmi gyakorlatoknak egyikébe kerültünk, amely ma egész Európában, hogy úgy mondjam: „divatos”.

Még szokatlanabb volt, de mert különös időket élünk, ezt is megszokjuk, hogy a gyengélkedő elnök-nél nem üzletemberek, nem ügyfelek ülnek és tárgyalnak, hanem Weinberger Mózes főrabbi és Klein Gyula mérnök, iskolaszéki elnök vezetésével, az iskolaszék és a tantestület. Dr. Fischer József v. ka-

Ma már mindenki
cipőszükségletét

Kofin István
cipőszalonjában szerzi be!
Oradea, Parcul Traian 1.
Divat- és guógucipészet

marai képviselő, beinvítá a belső szobába, ahol a tárgyalások folynak.

— Nem titkok ezek, mégha sötétben is tanácskozunk — mondja, — s valóban azonnal kiviszem a diskurzustól, hogy a héber oktatási nyelv intenzívebb tanításáról, az iskola színvonalának emeléséről, egy szóval, a chinuch problémáiról folyt a vita. Mintha szimbólum lett volna ebben is! A világ türelmetlen és hadikészletben álló hangulatára való tekintettel, sötét a város. Nyolc-tíz zsidó pedig összeül. S míg künn bugnák a gyári szirénák és megáll a hétköznapi élet, addig a zsidók, azok a sokat szidott, ócsárolt zsidók, a gyermeknevelés kérdését latolgatják. Hogy miből, mikor és mennyit tanuljanak azok a kis emberpalánták, akiknek jobb jövőjéért folyik a nagy világháború és akiknek jobbsorsáért nekünk zsidóknak, csak egy „fegyverünk” van évezredek óta és ez: a tudás!...

6.

SZOCIÁLIS PROBLÉMÁK.

Másnap újra felkerestem az elnököt és arról beszéltem, hogy a „Népünk”-et Erdély számos városából, komoly tényezők, kérdésekkel ostromolják, hogy miért nem foglalkozunk eléggé a Szociális Ügyosztály kérdéseivel? Eltekintve attól, hogy az aradi, kolozsvári ügyosztályokkal annak idején többször és részletesen foglalkoztunk, ez mindenesetre olyan téma, ami most is és még sokáig „aktuális” kell legyen.

Egy külön cikk keretében kell a kérdés anyagával részletesen foglalkoznunk. Ezúttal csak arról emlékezem meg, hogy az egyik kolozsvári főrabbi, mint Dr. Fischer József, Rózsa Mór, László Jenő, Léb Miksa és az erdélyi zsidó közélet más közismert férfival hosszabb ideig tárgyaltam és szereztem be információkat a Szociális ügyosztályra vonatkozólag.

Megkérdeztem mindazokat a vezetőférfiakat, akikkel tárgyaltam, hogy tulajdonképpen kiknek, vagy mely hivatalos köztisztviselőknek égíse alatt fognak működni ezek a Szociális Ügyosztályok? Egyidejűleg körvonaloztam a „Népünk” évtizedes álláspontját, amely abban kulminál, hogy ma már tudjuk azon, hogy a hitközségek kizárólag vallásügyi kérdésekben vezessenek, mert a zsidóság helyzete megköveteli, hogy a hitközség, amely zsidó államélet galuti csökevénye, továbbmenően is gondoskodjék híveiről és fokozatosan térjen át történelmi elhivatottságának utjaira, a népi teendők elvégzésére.

Ezt az álláspontot sokáig nem akarták osztani azok, akik a multa hivatkoztak, arra a multa, amikor a zsidóság szociális helyzete nem követelte ezt meg, úgy mint ma, amikor nem volt emigráció, meg nem volt sok egyéb igen fontos kérdés, amely ma uralja a zsidó uccát. Akkor még úgy volt, hogy a hitközség tagjainak a község alkalmazottairól, meg az intézmények fentartásáról kellett csupán gondoskodnia. Most azonban önmagának istápolásáról, fennmaradásáról és jövőjéről is döntenie kell. Elvégre nem kell egyébre rámutassunk, mint éppen László Jenőnek tanulmányára, — amelyre más alkalommal visszatérünk — aki kimutatta, hogy a kolozsvári zsidóság 78.5%-a nem vesz részt a zsidó „köz munkában”, hanem mindent arra a fennmaradó 21.5%-ra hárít, ami helytelen és igazságtalan. Milyen hatalmasat lehetne ma alkotni, ha mindenki kivenné részét a munkából? Ezt sóhajtják a Szociális Ügyosztály vezetői és hirdetői.

7.

AUTONOM GEMILAT-CHESZED INTÉZMÉNYEK

Vagy beszéljünk talán a Gemilat-Cheszed intézményéről, amely kamatmentes kölcsönöket juttat az arra rászorult kisexisztenciáknak?

Erre vonatkozólag Dr. Fischer József elnök érdekes részleteket tudott elmondani. Párisi tárgyalásaival kapcsolatosan, amelynek során a Jointtól kötelező ígéretet kapott, hogy ugyanannyi pénzt adnak e célra, mint amennyit az erdélyi zsidóság összead. Viszont két kikötésünk van:

Az egyik: hogy ezek a kasszák teljesen független jogi személyek legyenek, amelyek a hitközségek égíse alatt működjenek, de mégis önállóan.

A másik: hogy annyit adjon az erdélyi zsidóság, mint a Joint, illetőleg a Joint annyit fog adni, amennyit itt sikerül összehozni.

Igy remélni lehet, hogy ezek a kamatmentes kölcsönt nyújtó kasszák, mint a hitközségek autonóm szervei, mielőbb nagyobb mértékben fognak tudni dolgozni.

De ez csak elenyésző kis mértékben elégítené ki a szükségleteket. Ezért kell egy mindent átfogó Szociális Ügyosztályt létesíteni, amely — amint értesültem — nem valami régi feltámasztott kereteknek

égíse alatt fog működni, hanem a hitközség szervezésének, illetőleg a hitközségek körülfutó szervei, mielőbb nagyobb mértékben fognak tudni dolgozni.

Hogy ezek a formák milyen méretűek lesznek, s általában a Szociális Ügyosztály teljes lényegéről, legközelebb fogok érdemlegesen írni. Addig maradjon csak ennyi, mint kolozsvári impresszió, amelyet a krónikás rövid ott tartózkodása alatt látott, hallott és tapasztalt.

Ha árja volnék...

Ha németországi árja volnék és ülnék a nagyszerű bajor sör és az üres tányérok mellett, akkor úgy gondolkoznék, hogy ez még sincs jól, ahogy van. Ninsen rendben az, hogy nekem itt évek óta nem mondják meg az igazat. Illetőleg, amit tegnap még a legnagyobb igazság-nak tartottam, az ma már hazugságnak van bélyegezve.

Lássuk csak!

Azt hirdették évek óta, hogy a világnak csak egy nagy ellensége van. Ez az a bizonyos judeo-kommunista eszme, amelyet Ázsiából hoztak ide és azért küldetett a Gondviselés által a nemzeti szocializmus, hogy ezt a zsidók által kitálatott rettenő és átkos dolgot visszakeressék a legsötétebb Ázsiába. A zsidók találták ki ezt a szovjetet, ők vezetik és van-e ennél nagyobb és magasztosabb eszme, mint ez ellen küzdeni.

És én mindezt olyan igazságnak fogadtam el, amin senki emberfia nem fog tudni változtatni. Hittem abban, hogy minden bajnak a zsidók az okai. Igaz ugyan, hogy szomszédom, a szorgalmas Sattler Kurt nevű zsidó kereskedő nagyon szimpatikus volt nekem, de ettől az időponttól kezdve halálosan gyűlöltem. Meg a másik szomszédomat is, azt a finomnak mondott idős özvegyasszonyt, aki oly halkán beszélt mindenkivel és zongorázott, meg istápolta a környékbeli szegény gyermekeket. Ezt a zsidó nőt is gyűlöltem, mert halk szavai mögött szovjetorosz tankokat láttam. Ha megengedték volna, úgy saját kezeimmel fojtottam volna meg minden zsidót, mert ezek hozták a sok bajt a világra. Judeo-szovjet banditáknak néztem őket és hittem abban, hogy amit a vezérünk mond, az és csak az az igazság.

Néhány hete kedvenc ujságom, a „Völkischer Beobachter” első oldalán képeket látok. A „mi” Ribbentroppunk mily békésen paroláz Stalinnal.

Azt is olvasom, hogy a lengyelek földjén „kameradschaftlich” fognak össze a német és orosz csapatok. Olvasom, hogy zsidó tábormok is vannak abban az orosz hadseregben, mint Stern tábormok, meg Sapiro tábormok és a mi fajtiszta, igazi germán vezéreink ezzel a hadsereggel és ezzel a kormánnyal kötöttek most szoros barátságot.

Nem értem! Hát most már olyan jó lett az a judeo-kommunista irányzat, hogy együtt harcol vele a mi fajtiszta hadseregünk? Most már nemhogy nem kergetjük vissza őket Ázsiába, hanem még előreengedjük őket Európában. Már a balti államokat is békés úton elfoglalják. Meg a nagy lengyel területek is uralma alá kerültek.

Mi az igazság? Az, amit éveken át hirdettek nekünk, vagy az, amit most? Valahol egy törésnek kell lenni a logikában. Valaki tévedett, valakit meg rászédtek. Hát olyan bornirtak vagyunk mi, hogy mindent be lehet beszélni nekünk?

Vajjon meddig fog folyni ez a szédítés? Vajjon felébredünk-e majd, vagy örökké csak a „herdenvolk” leszünk, az a bizonyos nyájnép, amelyet egy „pásztor” irányít?

Ki tudja, hány árja koponya hajog gondterhelten magaelé és ezerszer is elismétli önmagának, hogy ez nincsen így rendjén. De egyelőre csak hallgat, nem mer szólni senkinek. Mi lesz, ha egyszer mindezeknek megered a nyelve? És beszélni kezdenek... akkor — kiderül majd az igazság, amely nem lesz azonos az a „igazsággal,” amit eddig hirdettek nekik...

Egy árja templomülés története

Egyik nemrég kikeresztelkedett bank igazgatóról beszélnek, hogy kitérése után bejelentette azt is a hitközségnek, hogy a templomi örökülését eladta és kéri az új vevő nevére átírni azokat. Mily nagy volt a meglepetése, amikor megtudta, hogy a hitközségi szabályzat értelmében azoknak a templomüléseik, akik kikeresztelkednek, kártérítés nélkül automatikusan a hitközség tulajdonába megy át. Most vakarja a fejét, mert ha ezt tudta volna, akkor előbb eladja az üléseket és csak azután jelenti be kitérését. Most meg szidja a zsidókat és azt mondja:

— Lám, igazuk van az antiszemitáknak, amikor nem szeretik — őket. Most milyen ravaszok, elveszik jogos tulajdonomat. Nem is bánom, hogy otthagytam őket.

Mi, mint „ők” kijelenthetjük, hogy nem sajnáljuk azokat, akik elhagynak bennünket. Mit is sirassunk rajtuk? Az az orvos, akit zsidó közületek tanítottak éveken át és most csak keresztény társaságban érzi „otthon” magát? Vagy azokat az urakat sajnáljuk, akiknek klientélájuk, pacienturájuk és vevőkörük 90 százaléka zsidó volt és mégis úgy vélték, hogy ez jobb lesz nekik? Vagy azt az özvegyasszonyt, aki egy monopóliumot féltett, kitért és végül mégis elvesztette tőle? Nincsen kit sajnáljunk. Akkor már sokkal „szimpatikusabb” az a direktor, akinek adóját a nyugati szertartású hitközségben felemelték, s ezért bosszúból — orthodox lett. Majd ha itt emelnek, akkor visszatér. Pendlizik, mint szilveszterkor este a jó színész. Amíg egyszer olyan magas lesz az adó, — hogy „kitérő” választ fog adni a hitközségi kasszánsnak...

Az erdélyi zsidóság legkedveltebb találkozó helye

Pensiunea KATZ

BUKUREȘTI, Str. Căpitan Feraru No. 6.

Parter, în dosul Teatrului Regina Maria și Podul Senatului. TELEFON 5.43.05.

Közöljük vagy ne közöljük?

Hetek, sőt hónapok óta fekszik szerkesztőségünk egyik íróasztalában kézirat. Minden héten elővesszük, hogy nyomdába adjuk a többi kéziratok között és azután visszatesszük régi helyére. Nem szoktuk ezt tenni soha, mert mindég közöljük azt, ami az igazság és a zsidóság érdekében való.

Nem akarjuk olvasóink érdeklődését felcsigáznni, ezért megmondjuk, hogy miről van szó. Kezeink között van azoknak névsora, akik az erdélyi nagyobb városokban az utóbbi években elhagyták a küzdő zsidóság sorait és más vallás sorai között keresnek maguknak nyugalmat és biztonságot.

Sokan és sokszor fordultak hozzánk, hogy közöljük le ezek névsorát, itt is van kezeink között és mégsem közöljük. Holott rendkívül sok érve szól mellett, hogy nyomdai eljárást kellene lásson ezeknek a kitérőknek névsora. Részben azért, hogy az erdélyi zsidó közvélemény lássa-tudja, hogy kik azok, akik elhagyták sorainkat. Tudja meg azért is, mert gyakran ártatlanul „gyanusítanak” embereket, akik soha nem is akartak elhagyni a zsidóságot. Ezeknek rendkívül nagy ártalmára van, ha hasonlót híresztelnek róluk, mert ha orvos, elkerülik a paciensek, ha ügyvéd, a kliensek, ha kereskedő, a vevői. Viszont azok, akik kitértek, bizonyára számoltak ennek a lépésnek minden következményével. Nem hinnénk, hogy akadna közöttük egyetlen egy is, aki ne számolt volna azzal, hogy ezután zsidó ügyfelei elkerülnek, hiszen van elég derék orvos, ügyvéd, mérnök, vállalkozó, kereskedő, bankember, akik minden áldozatot meghoznak zsidóságuk érdekében. Nem hinnénk, hogy akadna olyan, aki úgy gondolná, hogy jó lesz megtartani a zsidó ügyfeleket is, de a keresztény társadalommal is fel kell venni a kellemes és hasznosító nexusokat.

Vannak hangok, amelyek azt kürtölik világba, hogy egy ilyen „gesztus” magánügy, holott ez nem igaz. A hadvezetőség is közli a dezertőrök névsorát. Némelyek szerint egy szökecs „magánügy”, pedig nem az. Semmiestre sem az! Közügy ez, a legközügyebb zsidó közügy. Szomorú lenne, hogy a zsidó keret, amelyből ezek a dezertőrök eltávoztak, megszöktek, bizonyos szempontból szolidaritás legyen velük. Előre érezzük, hogy ezért a közlésért is sok zsidó lesz ellenünk, akik talán nem is tudják, hogy mennyire ártanak azzal, hogy bajtársiasságot vállalnak azokkal, akik elárulják zsidóságukat.

Gondolkozunk azon, hogy közöljük-e, vagy sem? Szeretnénk hangokat hallani olvasóink köréből, hogy közöljük, vagy ne közöljük. Ha a válasz többsége úgy szól majd, hogy közöljük, úgy eleget teszünk a kívánságoknak. Halljuk a véleményeket!

— Kerteket létesítenek Jeruzsálemben az üres telkeken. (Jeruzsálem.) A jeruzsálemi zsidó község előljárósága hozatalátott egy terv megvalósításához, amelynek megfelelően mindazon városi telkeket, melyek nincsenek beépítve vagy beültetve, veteményeskertek ültetésére használják fel. A községi előljáróság műszaki vezetést és segítséget nyújt a város lakosainak ezen terv keresztülviteléhez. Valószínűnek tartják, hogy a többi községi tanácsok is követni fogják ezt a példát. Általános a vélemény, hogy a zsidó mezőgazdák a veteménytermelés fokozására irányuló törekvései mellett, további nagy erőfeszítésekre van még szükség, hogy az import korlátozása következtében várható hiányokat pótolják. Az elmúlt évben egyedül burgonya behozatalára 89.000 fontot fizettek ki.

— El kell fogadni a zsidók utólagos állampolgársági jelentkezését. (Cluj.) A kolozsvári közigazgatási tábla nagyjelentőségű döntést hozott a minap egy elvi kérdésben, amely hónapok óta foglalkoztatta a sajtót és az érdekelteket. Az utólagos állampolgársági jelentkezésről van szó, amelynek során — mint ismeretes — egyes helységekben az állampolgársági lajstromokból kimaradt zsidók utólagos jelentkezését azon a címen nem fogadták el, hogy rájuk az utólagos jelentkezést elrendelő rendelet törvény nem vonatkozik. A helyi hatóságok a rendelet törvény 62. szakaszára hivatkoztak, amely általánosságban kimondja, hogy az utólagos jelentkezés nem vonatkozik azokra, akikre az 1938 január 22-iki rendelet törvény vonatkozott, miután ezek külön szabályozás tárgyát képezték. Az állampolgársági revíziós törvényről van szó. A fenti szöveg logikus értelmezésében csak azokra volt érthető, akik az állampolgársági lajstromba fel voltak véve és akinek állampolgárságát a revíziós eljárás során a bírói hatóságok megsemmisítették. Nem vonatkozhatott viszont a zsidóknak azon jelentős csoportjára, akik 1924-ben az összeírás alkalmával valamilyen okból kimaradtak, akik ennél fogva nem kerültek revízió alá, — mert csak a meglévő állampolgári jogokra terjedt ki — és akitől nem lehet az utólagos jelentkezés jogát az ország többi lakósaival egyetemben — megvonni. Döntésének indoklásában kimondta a tábla, hogy a rendelet törvény vonatkozó passzusa csak azokat érinti, akiknek állampolgársága már revízió alá került. A döntés az érdekeltek körében nagy megnyugvást keltett.

— Szabályos bankélet Palesztinában. (Jeruzsálem.) A Palcor jelenti: Az összes palesztinai bankok, a háború okozta első zavarokat leküzdve, újra felvették a normális üzleti tevékenységét. Az összes bankokban korlátozások nélkül fizetik ki a betéteket. Ugyancsak a Palcor közli, hogy a napokban elindult Anglia és Dánia felé az első ideai grapefruit-szállítmány. A palesztinai kormány mezőgazdasági ügyosztálya 28 ezer fontot szavazott meg a palesztinai citrusz-termékeknek Angliában és más országokban való reklamározására.

Kelmefestést

Női ruhák, férfi öltönyök, trenckotok, átmeneti kabátok vegyi tisztítását szépen és olcsón vállalja

BORGOS

ORADEA, Színház oldal, Bazár-épület

VULCAN

Oradea, Bv. Reg. Ferdinand 1

legolcsóbban árusít
aktatáskát
iskolatáskát

Minőségben
árakban
izlésben

SZÖVEI

különlegességünk vezetnek!
Dus választék! Szolid kiszolgálás

Havas és Grünfeld

posztóáruház
Oradea, Piața Regina Maria I. (Kishídfő)

Budapestre utazók figyelmébe

Orth. kóser penzió Budapest központjában
Andrássy-ut 43 szám

Modern kényelemmel berendezett ragyogó tiszta szobák folyóvízzel. - Kivánatra diétás konyha.

Bővebb felvilágosítással szolgál a tulajdonos:

Friedman Józsefné

Kármel-penzió (Andrássy-ut 43)

Telefon 12-89-67

— HAZTELKEK ELADÓK a nagyváradai új szénapiac mellett olcsó áron. Cím a kiadóban.

Minden nő szerezzék meg a lehetőséget arra, hogy szép s aki szép, még szebb legyen! Szépnek lenni fejtver, az étellel vívott harcban. Mindenütt előnyben részesül a szép, csinos, elegáns nő. Arcát a kozmetika, hanyag természet, hibás vonalait pedig

Kováts Sándorné

(Nilgész-telep) művészi fűzőkészítési tudásával szépséget adó formafűzőt, melltartót, princesst, csipőszoritót, higiénikus orvosi fűzőt rendeljen nála.

„Mercedes” Írógépek a legjobbak

Irat-másolást
és fordítást
jutányos áron vállal

MOCSÁRY

speciális írógép műszerész

TELEFON: 31-35.

Oradea, Bulv. Regele Ferdinand No. 13.

Hétről-hétre

Genf. — A genfi zsidó diákság egyik csoportja elhatározta, hogy belép a Franciaországban küzdő lengyel légióba. A diákok már a napokban Franciaországba utaznak.

Tel-Aviv. — Pinchas Ruthenberg, a Váád Leumi tanácsának új elnöke a Tel-Avivban megtartott sajtókonferencián kijelentette, hogy a Váád Leumi tervei dolgozott ki a zsidó munkanélküliség kiküszöbölésére. A terv több nagyszabású közmunkát beindítását irányozza elő, amelyekhez szükséges tőkét az amerikai és palesztinai zsidóság hozná fel.

Stockholm. — Stockholmból érkező jelentések szerint a német kereskedelmi utazók azt a hírt terjesztik Svédországban, hogy a német-orosz egyezmény megkötése óta megszűntek a zsidóüldözések a Harmadik Birodalomban; számos zsidót bocsátottak el a koncentrációs táborból és katonai munkákat végeztek velük. Az „Oeuvre” című francia lapban Genevieve Tabouis megjegyzi, hogy Németországban külön rendelet jelent meg, amely a zsidóüldözések leállítására irányul.

Jeruzsálem. — Mint ismeretes, a Vaad Leumi, a palesztinai zsidó nemzeti tanács és a Jewish Agency executívje felhívást intézett a fűsvhoz, hogy jelentkezzenek önkéntes védelmi szolgálatra. Szeptember 20-ig, amikor lezárta az első toborzási akciót, összesen 117 ezer zsidó önkéntes jelentkezett Palesztinában, 18-35-ös korosztályokból. Tel-Avivban 35 ezer, Haifában 16.400, Jeruzsálemben 14 ezer volt az önkéntesek száma, míg a többi kolóniákról és kibbucokról rekrutálódott. Vagyis a jelentkezőknek közel a fele a kolóniákról és a chaluci telepítésekről került ki.

New-york. — Az amerikai zsidó munkásság nemzeti bizottsága Newyorkban megtartott legutóbbi konferencián elhatározta, hogy egymillió dollárt gyűjt össze a palesztinai zsidó munkásság országépítő munkái számára. A lengyel származású amerikai zsidók szövetsége eljárt az Egyesült Államok külügyminisztériumánál és sikerült engedélyt kapnia, hogy a semlegeségi törvény keretei között pénzügyi akciókat folytassanak le a lengyelországi zsidóság javára. Az akció vezetését Samuel Untermyer, a neves amerikai zsidó ügyvéd vette át.

Washington. — Dr Stephen Wise, az amerikai zsidó kongresszus és a zsidó világgongresszus elnöke, dr Solomon Goldman, az amerikai Cionista Szervezet elnöke és Louis Lipsky, a cionista executív tagja a Jewish Agency és a Cionista Világszervezet nevében küldött szövegeket felkeresték Cordell Hull amerikai külügyminisztert, valamint Lothian Washingtoni angol nagykövetet, akikkel „megvizsgálták azokat a problémákat, amelyek a mai helyzetből adódnak zsidó szempontból.”

Budapest. — A zsidótörvény következtében legalább 50 ezer zsidó tisztviselő vesztette el állását. Ezek helyének betöltésére nem tudnak találni kézzelenül több nemzsidót. Különösen a zsidó orvosokat sújtotta a törvény. Tudvalevően husz évig nem vesz fel új zsidó tagokat az orvosi kamara, viszont a jelenlegi zsidó tagjai nem változtathatják meg lakhelyeiket. Fialat orvosok százai vesztik el kenyereiket, mert egyetlen kórházban sem tökéletesítetik tanulmányaikat. Ugyanez a helyzet az ügyvédekkel is. A 4600 tagot számláló mérnöki kamarának 1600 zsidó tagja van, vagyis 35 százalék. Ezek most mind el kell hagyniuk állásaikat. Mintegy négyezer a száma azon újságíróknak, íróknak és művészeknek, akiket ugyancsak megfosztott kenyereiktől a zsidótörvény.

Kaunas. — Turmony nevű lengyel és a Zemgale nevű lett határvárosok közötti 1500 méteres utat sűrű tömegekben lepték be a menekültek, akiknek nagyrésze zsidó. A lerongyolódott, lelkileg és testileg megtört emberek azonban nem menekültek el és senkinek nem engedik meg a belépést Lettország területére.

Riga. — A Joint rigai megbízottja közölte a központtal, hogy felvette a tárgyalásokat a lett kormányral a Lengyelországból menekült zsidó bebocsátásáról. Ugyanakkor folynak a tárgyalások Kaunasban a litván hatóságokkal. A menekültek segélyezésének ellenőrzése céljából a központ M. Beckelmann személyében megbízottat küldött a Balti-államokba.

BUN DE IMPRIMAT.

„GRAFICA”, ORADEA

— **Egy nagyasszony halálára.** Semini-aceret ünnep délutánján temették el Marosvásárhelyen az egész zsidó város társadalmának részvétele mellett Mandl Mór volt hitközségi elnök feleségét, született Herczfeld Cilit, aki 67 éves korában hunyt el. Mandl Mórné hosszú években át elnököje és éltető eleme volt a marosvásárhelyi ortodox zsidó nőegyletnek. Évtizedek óta nyitott ajtó várta házában minden szegény embert, s nem volt Marosvásárhelyen olyan jótékony-sági akció, amelyben Mandl Mórné vezető szerepet ne játszott volna. Még a szülői házból hozta magával a hamisítatlan zsidó szellemet, amelyet egész életén át hűséggel ápolt. Édesapja Rab Elie Herczfeld igen tekintélyes szilágy-somlyói talmudtudós volt. Mandl Mórné gyermekeinek is a legodaadóbb tradicionális nevelést adta. Gyászolják fiait: dr Mandl József belgyógyász, dr Mandl Ernő konzervgyáros, Mandl Margit, férjezetten Groszman Jenőné Nagyváradon, valamint férje, a marosvásárhelyi zsidóság vezértérfia, akivel több mint négy évtizeden át a legharmonikusabb családi életet éltek. (g. s.)

— **„A háború óta helyreállt a rend Palesztinában.”** (London.) A „Great Britain and the East” című angol lap, a gyarmatügyi minisztérium felhivatalosa többek között rámutat arra, hogy a háború egyik kihatása volt a rend és az egység helyreállítása Palesztinában. Az arabok és a zsidók egységesen állanak a közös veszedelemmel szemben és a belső zavargások szinte megszűntek tekinthetők. Palesztina jövőjének kérdése, amely nemrég még akut probléma volt, amely keserű ellentéteket robbantott ki Palesztinában és annak határain kívül is, egyszerű elméleti kérdés ma. Reméljük, hogy akkor, amikor béke fog uralkodni a világon, olyan megoldás fog adódni ebben a kérdésben, amely mindkét felet ki fogja elégíteni.

— **Halálozás.** Hosszas és kinos szenvedés után hunyt el Beliu községben Werner Zoltán 33 éves korában, aki sokat fáradozott a szegények érdekében és halála ezért is osztatlan részvételt keltett az egész környék zsidósága körében. Temetésén Kaufman Nánán beliu főrabbi és Salamon Mór ineu — helyettes — főrabbi tartottak szívbemutató gyászszónoklatokat, méltatva a 33 éves korában elhunyt Werner Zoltán érdemeit, aki özvegyet és két kis árva hagyott hátra.

ספר תורה

ווארדע גע'נב'ס פ'ו דער מהלה החדשה
מאס'עב מאראמארעש' דאהער ערוזוכען וויר
ידען יוד אדער געמיינדע וועלכע עטוואס א
ידעה האט דוועס בעציגליך זאל זאמארט פער-
שטענדיג דא גבאים פער אדרססע:

LERNER LAZAR

Moiseu

Judeful Maramures

NYILT-TÉR*)

NYILATKOZAT. Alulírott, aki két éven át önzetlenül, időt, fáradságot nem kímélve dolgoztam az Ujcionista Szervezet és alapjai számára, fizetség és köszönetképpen — — — — — támadásban részesültem a szervezet részéről, amelyet a legereyesebben visszautasítok és gondoskodom arról is, hogy a rágalmozók a bíróság előtt nyerjék el méltó büntetésüket. Ezért megtettem a feljelentést a nagyváradai ügyészségen úgy a bukaresti vezetők, mint Horvát Géza petrozsényi lakos ellen. Farkas Perc.

* E rovatban közöltekért nem vállal felelősséget sem a szerkesztőség, sem a kiadóhivatal.

H-U-M-D

Chelmi bölcsességek

CHELMBEN TEMPLOMOT ÉPITENEK.

A chelmiek egyszer elhatározták, hogy egy szép új templomot építenek. A pénz hamarosan összegyűjtött és rövidesen fel is épült a templom. Miközben azonban a kifestésre került a sor, a chelmiek pártokra szakadtak. Egyik része azt ajánlotta, hogy a templom falát szép képekkel tarkítsák, míg a másik része ragaszkodott ahhoz, hogy a falat egyáltalán ne fessék. Minthogy évekig nem tudtak megegyezni, elhatározták, hogy Dintórához fordulnak, amely így döntött: — A templom falát fessék előbb szép képekkel, aztán az egészet meszeljék át egy színűre, hogy a képek ne látszódjának. Így mindkét pártnak kívánsága teljesül. — A chelmiek megnyugodva távoztak a Dintóra döntése után.

CHELMBEN MIKVÉT ÉPITENEK.

Chelmben a hitközség elhatározta, hogy rituális fürdőt építtet. Fel is épült szépen a mikveh, a befejezés előtt ellentétek támadtak a hívek között. A hívek egyrésze azt kívánta, hogy a mikveh padlóját gyalulják meg, míg a másik része nem akart beleegyezni a gyalulásba azon a címen, hogy a vízből kifövő chelmiek a sima padlón könnyen elcsuszhatnak. Az ellenpárt viszont azzal érvelt, hogy ha nem gyalulják meg a padlót, akkor chelmiek csupasz lábába belemeleg a sok kiálló szálka.

Igy folyt évekig a vita és Chelmben ezidőig alig nem volt mikveh. Végre elhatározták, hogy Dintórához fordulnak, amely a felek meghallgatása után a következő döntést hozta: — A mikveh padlódeszkáinak egyik oldalát meg kell gyalulni, aztán sima oldalával lefelé felszegezni. — Így mindkét fél megigaza lesz.

A chelmiek elégedetten távoztak a kiengesztelést követően.

TÜZ CHELMBEN.

Chelm egy éjszaka arra ébredt, hogy a helyi központjában nagy tűz van. Tanácskoznival kezdte régi chelmi szokás szerint, hogyan lehetne a tűz eloltani. Végre úgy határoztak, hogy mindenki tűzhöz viszi összes ruhadarabjait és azzal elfojtja a lángokat. A chelmiek valóban tűzbe vetették ruháikat, de ettől a lángok még magasabbra csaptek. Hosszu tanácskozás után úgy döntöttek, hogy mindenki megtölti zsebét vízzel és úgy oltják el a tüzet. Mikor ez sem használt, köpködni kezdtek a tűzbe, anélkül, hogy eredménye lett volna. Ekkor véletlenül egy idegen jött Chelmbé, gyorsan vedrőt kerített, vizet hozott a tűzhöz és hamarosan eloltotta a tüzet. — A chelmiek nagyon csodálkoztak ezen a különös tűzoltáson.

LOPÁS CHELMBEN.

Chelmben lopás történt. Az egész község kíváncsi volt, hogy megfogja a tolvajt. Végre valóban sikerült megcsipni. A chelmi bölcsék ekkor összeültek és három nap és három éjjel tanácskoztak, hogy mit csináljanak a tolvajjal. Elhatározták végül, hogy bezárják egy üres szobába és egy évig nem adnak neki enni, míg csak meg nem hal. Így is történt. A tolvajt bezárták a szobába, a hitközségi elnök készer is ráfordította az ajtóra a kulcsot.

Egy év múlva egész Chelm jelenlétében kimutatták a szobát. Legnagyobb meglepetéssel látták, hogy a szoba üres. A tolvaj nincs sehol.

A chelmi bölcsék erre újra összeültek és megállapították, hogy a tolvaj nem volt chelmi. Ezt azonban gondolták, mert az ablak nyitva volt...

HOGY PUSZTULTAK EL A CHELMI OKOSOK?

Egy napon Chelm uccáin a község legnagyobb meglepetésére feltűnt egy macska. Chelm népe eddig még sohasem látott macskát. Összegyűltek hát a helység bölcsői és három éjjel és három napon át törték a fejüket, hogy mit csináljanak az új jövevénynel. Végre is úgy határoztak, hogy kiviszik a macskát a folyó partjára és a vízbe vetik. Másnap azonban csodálkozva látták, hogy a macska újra visszajött Chelmbé. Újra összeültek hát a bölcsék és most három éj és három nap után úgy döntöttek, hogy az egész község megy ki a folyó partjára és a macskával együtt elmerülnek a vízbe, hogy megszabaduljanak ettől a különös állattól. A kísérlet most is csak felerészben sikerült. A chelmiek ugyan belefutáltak a vízbe, de a macska újra partra uszott.

A monda szerint ekkor pusztultak ki Chelmben az utolsó bölcsék.

ELETCÉL

Egyik zsidó azt mondja a másiknak: Az én életemnek most már csak egy célja van. Szeretnék a családomnak, amely Kolozsváron él, egy levelet írni.

— Na és — kérdi a másik — mi akadály van ennek?

— Mert Palesztinából szeretném írni.